

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

▣ ▣ artă și știință ▣ ▣

.....
Apare de douăori pe lună ▣

.....
Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII.

nr. 12.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Oct. C. Tăslăuanu . Congresele femeilor.
G. Duma Pictorul Theodorescu-Sion.
Victor Eftimiu . . . Dincolo de moarte . . .
(poezie).
St. O. Iosif O amintire (Caragiale).

Maria Cunjan . . . Cuvinte sufletești (poezie).
Eugen Goga Un mormânt uitat.
Caton Theodorian . O noapte pierdută.
I. Agârbiceanu . . . Arhanghelii (roman).
G. Duma Din trecut (poezie).

Cronici: D. N. C: Discursul de recepție rostit în Academia Română de d-l Delavrancea. Ion Greco: Două discursuri . . . Ioan Georgescu: Viața culturală germană. Însemnări: Mântuirea școalelor noastre. Teatrul Z. Bărsan. Fondul lui Iancu. Pictorii unguri la București. Teatrul „Reuniunii sodaliilor români” din Sibiu. Monografia școlii din Tilișca. Românii din America. „Noi”. Spicuri . . . — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Theodorescu-Sion: Christ, La șezătoare, Învățătoarea, Autoportret, Crai nou, La arat.

Sibiu, 16 Iunie v. 1913

Prețul unui număr: 80 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmnicăneanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Beldiceanu, N. N., *Chilia dragostii*, povești. Cor. 1.50.

Cuvinte de îmbărbătare pentru serbarea pomilor și a păsărilor. Cor. —.20.

Dragoslav, I., *Volintirii*, pov. Cor. 1.80.

Fogazzaro, A., *Misterul poetului*, roman. Trad. de D. Tomescu. Cor. 1.80.

Kern, H., *Monilia*, o nouă boală a pomilor. Cor. —.10.

Lacroix, D., *Puiul de vultur*, povestea fiului lui Napoleon, trad. în românește. Cor. —.80.

Lupeanu, A., *De vorbă cu sătenii*, gânduri și indemnuri. Cor. —.70.

50 *figuri contemporane*, desemnuri de Iser, text de P. Locușteanu. Cor. 2.50.

Miloș, G., *Stupariul*, foaie ilustrată despre cultura modernă a albinelor, un an complet din 1911 și 1912. Cor. 4.—.

Petrescu-Botoșeneanu, A., *Cu Isus pe drumul către Golgota*. Cor. —.50.

— *Înnecul de pe Rin*. Povestire morală pentru popor și tinerime. Traducere după Chr. v. Schmid. Cor. —.50.

Petrescu-Botoșeneanu, *Dorință împlinită*. O istorisire din zilele Mântuitorului lumii. Traducere din limba germană după Kr. Roy. Cor. —.50.

Petrescu, Al., *Cel mai mare bun din lume*. Traducere după H. Drummond. Cor. —.75.

— *Istorisire despre nașterea lui Isus Hristos*. Tradusă și prelucrată după L. Wallace. Cor. —.50.

Sterian, Dr. E., *Cum putem mări cantitatea de viață și paradoxele longovității*. Cor. 1.50.

Tăuțu, A., *Vieța sf. apostoli Petru și Pavel*, prelucrată din l. rusească după preotul Kremenski. Cor. —.20.

— *Vieța sfântului proroc Ioan*, înainte mergătorul și botezătorul Domnului. Cor. —.20.

Torouțiu, I. E., *Mihail Sadoveanu*, studiu literar, traducere din l. germană după Dr. M. Friedwagner. Cor. —.40.

Wells, H. G., *Primii oameni în lună*. Cor. —.80.

Zévacu, M., *Epopoea dragostei*, roman istoric (continuarea rom. „Dragoste și Eroism“). Vol. I. Cor. 2.—.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30–40 fil. pentru expedierea francată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.

BUCUREȘTI

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Congresele femeilor.

În sărbătorile Rusaliilor noastre s'a început, în Budapesta, congresul internațional al femeilor. Douăzeci și patru de națiuni și-au trimis reprezentantele societăților de femei la acest congres, care a adus în Ungaria pseudocivilizată raze de lumină din cultura apuseană atât de streină încă popoarelor dela porțile Orientului.

Femeile din apus au două uniuni internaționale. Una e „International Council of Women“ (Uniunea internațională a femeilor), care a fost întemeiată, la 1888, în Washington și care astăzi își are sediul în Londra. Acestei uniuni aparțin 23 de uniuni naționale din diferite state și are de scop să stabilească legături între organizațiile de femei din diferitele țări, prin adunările generale ce se țin tot la cinci ani și prin congresele ce le aranjează în centrele mai importante. A doua uniune, întemeiată în 1904, e „International Women Suffrage Alliance“ (Alianța internațională pentru votul femeilor), căreia aparțin 26 de organizații naționale din diferite țări și al cărei organ „Ius sufragii“ apare dela 1907 în Amsterdam. Aceasta e organizația cea mai puternică și cea mai conștientă a femeilor și luptă pentru o egală îndreptățire politică cu a bărbaților. Pe flamura acestei uniuni e scrisă deviza: libertatea femeii, emanciparea ei din robia concepțiilor sociale din evul mediu, pe cari le-a exprimat poate mai plastic arhaica înțelepciune a sf. Ambroziu: „Adam per Evam deceptus est, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, justum est ut eum gubernatorem assumat, ne interum feminea facilitate labatur“ (Adam a fost în-

șelat de Eva, nu Eva de Adam. Dreptaceea se cade ca femeia să-și ia de stăpân pe acela pe care l-a chemat să săvârșească păcatul, ca acesta să nu fie dus în ispită a douaoară de ușurința femeiască). Biblicul păcat strămoșesc s'a învechit de mult, dar situația umilitoare a femeii s'a perpetuat până în zilele noastre. S'au găsit o mulțime de argumente, cam tot atât de înțelepte ca ale sf. Ambroziu, pentru a dovedi că femeia e inferioară bărbatului și incapabilă să ia parte la conducerea vieții publice. Glasurile de protestare ale femeilor împotriva acestor nedreptăți au început încă în veacul al XV-lea, când scriitoarea Christine de Pisan publică cea dintâi scriere, în care se cere emanciparea femeilor. În revoluția franceză femeile s'au organizat într'un club pentru a-și apăra interesele economice și politice, cerând egală îndreptățire cu bărbații. Olympe de Gouges a fost cea dintâi care a formulat într'un manifest drepturile femeii. O agitație puternică pentru emanciparea femeii s'a pornit în Statele-Unite din America, deodată cu ideile de emancipare a sclavilor. Femeile nu voiau să rămână în urma Negrilor. În 1848 au și reușit să țină cel dintâi congres al femeilor, care a fost începutul pentru puternicele lor organizații politice de astăzi. Scrierea care a avut cea mai mare influință asupra emancipării femeilor e datorită lui I. St. Mill: „Robia femeii“ (tradusă și în românește), în care filozoful individualist rezolvă radical problema, spunând: „Eu cred că relațiile sociale dintre cele două sexe, cari supun un sex celuilalt, sunt rele în ele însele și că pricinuesc azi

una dintre piedecile principale, cari se opun progresului omenirii; cred că trebuie să lase loc unei egalități perfecte, fără privilegii și putere pentru un sex și fără incapacitate pentru celalalt“.

Astăzi femeile s'apropie tot mai mult de idealul pentru care luptă de atâta vreme. Cine a urmărit desbaterile celor peste trei mii de femei, întrunite la congresul internațional pentru votul femeilor din Budapesta, s'a putut convinge că femeile nu râvnesc la roluri politice pentru a-și satisface o ambiție, ci vreau să obțină drepturi politice, ca să tămăduiască o mulțime de răni sociale, ca să completeze și desăvârșească munca bărbaților. Femeile nu vreau să-și piardă farmecul și gingășia sexului lor, nu vreau să se desfacă nici de căminul familiar pentru a predică amorul liber, ci doresc să rămână în grădina care le-a destinat-o natura și societatea, căutând și ele să țină pas cu progresul general al omenirii. Gesturile revoluționare ale sufragetelor din Anglia, cari și-au ales lozinca: „Aut vincere, aut mori“, dedându-se la fapte brutale, nu trebuie să inducă în eroare pe ceice privesc cu simpatie lupta femeilor pentru emancipare. Acest lucru l-a înțeles liga bărbaților, cari își pun cocarde albe în piept și sprijinesc din răspuțeri idealurile femeilor culte.

Tot la sărbătorile Rusaliilor, desigur în urma unei coincidențe întâmplătoare, s'a ținut în Brașov primul congres al femeilor române dela noi. Un semn nou și mult promițător al vremii. Femeile noastre nu s'au gândit, însă, la drepturile sexului lor, n'au ridicat un nou stindard de luptă pentru a-și revendică rolul cuvenit în viața politică a statului și a neamului, deși în proiectul de lege prezentat de partidul nostru național parlamentului din Budapesta se dedea votul universal și femeilor. N'ar fi surprins deci pe nime, dacă primul congres al femeilor române din Ungaria s'ar fi însuflețit pentru această idee și-ar fi discutat-o. Situația politică a poporului nostru, care până acum n'a izbutit să obțină votul universal nici pe seama bărbaților, nu le-a îngăduit să se ocupe cu cereri de drepturi. Femeile noastre, călăuzite de bunul lor simț de orientare, s'au mulțumit

să-și impună numai datorințe. Prima și cea mai de căpetenie problemă care le-a preocupat a fost să-și strângă rândurile, să-și creeze o organizație unitară pentru a se putea angaja la o muncă sistematică și conștientă. Au întemeiat deci „Uniunea femeilor române din Ungaria“, provăzută cu statute speciale.

„Uniunii femeilor române din Ungaria“ vor aparține toate reuniunile și societățile noastre de femei și e de mirare că biroul congresului n'a întocmit o listă a lor, mai ales că eră ușor de făcut. În revista „Transilvania“ se adună de mai mulți ani date privitoare la toate societățile românești dela noi. Informațiile se publică în fiecare an în anexa raportului general al comitetului central în care se resumă activitatea despărțămintelor „Asociațiunii“.

Pe baza acestor date am putut constată că avem 67 de reuniuni de femei și anume:

1. Reuniunea femeilor române din Abrud-sat și jur pentru susținerea unei școale române de fetițe.
2. Reun. pentru împodobirea bisericii din Abrud-sat.
3. Reun. pentru împodobirea bisericii din Bucium.
4. Reun. pentru împodobirea bis. din Roșia-montană.
5. Reun. femeilor p. împod. bis. gr.-cat. din Câmpeni.
6. Reun. de înmorm. a femeilor române din Agnita.
7. Reuniunea femeilor din Marpod.
8. Societatea femeilor române gr.-or. din Marpod.
9. Reun. fem. rom. pentru înfrum. bis. din Nocrichiu.
10. Reuniunea femeilor din Hundrubechiu.
11. Reuniunea de femei din Toarcla.
12. Reun. fem. rom. pentru înfrum. bis. din Veseud.
13. Reuniunea femeilor române din Cincul-mare.
14. Reuniunea pentru înfrumșeșarea bisericii din Aiud.
15. Reun. pentru înfrumșeșarea bisericii din Peșelca.
16. Reuniunea femeilor gr.-cat. din Teiuș.
17. Reuniunea de femei din Buduș.
18. Reuniunea de femei din Iad.
19. Reuniunea de femei din Brașfalăul de jos.
20. Societ. de caritate a damelor rom. din Bistrița.
21. Reuniunea de femei din Cușma.
22. Reuniunea femeilor române gr.-cat. din Blaj.
23. Atelierul de ornate bisericesti din Blaj.
24. Reun. fem. din Sâncel pentru înfrums. bisericii.
25. Reuniunea femeilor române din Bran și jur.
26. Reuniunea femeilor române din Brașov.
27. Reuniunea femeilor române pentru ajutorarea văduvelor scăpătate, în Brașov.
28. Reuniunea femeilor române pentru ajutorarea și înfrumșeșarea bisericii Sf. Adormiri din Brașov.
29. Reun. fem. rom. pentru înfrums. bis. din Arpătac.
30. Reun. fem. rom. p. înfrums. cimiterului, Caransebeș.
31. Societate pentru fond de școală română de fete, în Cluj, avere K. 40.000.
32. Reun. Sfânta Maria pentru înfrum. bisericii, Cluj.

33. Reuniunea femeilor române din Cluj.
34. Reuniunea femeilor din comitatul Hunedoarei.
35. Reuniunea femeilor din Hunedoara.
36. Reuniunea femeilor de religiunea gr.-cat. și gr.-or. din comitatul Târnavei-mici.
37. Reun. fem. p. înfrums. bisericii gr.-cat. din Velț.
38. Reun. fem. p. înfrums. bisericii gr.-or. din Velț.
39. Reun. fem. p. înfrums. bis. gr.-cat. din Vaidacuta.
40. Reuniunea femeilor din Șomfalău.
41. Reuniunea femeilor gr.-or. din Făgăraș.
42. Reuniunea femeilor gr.-cat. din Făgăraș.
43. Reuniunea de femei din Lugoș.
44. Reuniunea femeilor române din Mediaș și jur.
45. Reun. femeilor p. înfrumșetarea altarului, în Ațel.
46. Reun. femeilor p. înfrum. altarului, în Brateiu.
47. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii, în Biertan.
48. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii, în Mușna.
49. Reun. fem. pentru înfrum. bis., în Apoldul-sup.
50. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii, în Apoldul-inf.
51. Reun. fem. pentru înfrums. bisericii, în Gusu.
52. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii, în Mercurea.
53. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii din Ludoș.
54. Reun. fem. „Mariana“ în Chimitelnicul-de-câmpie.
55. Reun. fem. „Sfânta Maria“ în Rodna-nouă (Șanț).
56. Reuniunea femeilor din Săliște.
57. Reun. fem. pentru înfrum. bisericii din Tilișca.
58. Reun. pentru înfrumșetarea bisericii, în Armeni.
59. Reuniunea femeilor din Gurarăului.
60. Reuniunea femeilor române din Sibiiu.
61. Reun. fem. gr.-cat. pentru înfrum. bis., în Sibiiu.
62. Reuniunea femeilor din Rășinar.
63. Reuniunea femeilor române Sălăgiene.
64. Reuniunea femeilor române din Turda.
65. Reuniunea femeilor din Zernești.
66. Reuniunea femeilor pentru înfrumșetarea bisericilor gr.-or. din Zernești.
67. Reuniunea femeilor române din Arad.

Acest număr al reuniunilor nu e complet. Din unele ținuturi lipsesc cu desăvârșire informațiile, iar din altele sunt necomplete. Cele mai multe dintre reuniunile cari lipsesc sunt desigur cele pentru înfrumșetarea bisericilor.

Din datele publicate în „Transilvania“ se poate ști aproximativ și averea de cari dispun aceste reuniuni și prin urmare mijloacele materiale pe cari le pot jertfi pentru o activitate mai sistematică în viitor. Comitetul „Uniunii“ poate ușor completa datele adunate de „Asociațiune“ invitându-le pe toate să se înscrie ca membre ale „Uniunii“ și să primească programul ei de activitate.

Organizația femeilor dela noi nu putea să se facă decât pe baza principiului național, care trebuie să călăuzească întreaga noastră

ființă etnică în toate manifestațiunile ei de vieață. Prezidenta congresului, venerabila d-nă Maria Baiulescu, în discursul d-sale de deschidere a ținut să accentueze acest principiu: „Noi punem astăzi temelie pe care se va clădi o nouă fortăreață apărătoare a neamului nostru și fieștecare întâlnire a noastră va continuă a ridica această clădire, pe care o vom străjui noi femeile române. Din citadela noastră vom veghia neconținut cu ochi de Argus, cum să fim demne de soții și fiii neamului nostru, ca alături cu ei să punem umărul la întărirea și prosperitatea poporului nostru.

„Uniunea femeilor române din Ungaria“ a îmbrățișat o mulțime de probleme grele, a căror realizare cere foarte multă muncă pregătitoare. Fără a se face studii serioase asupra problemelor pe cari vrea să le rezolve uniunea, credem că se va expune la o mulțime de dibuiri și rătăcirii. Cetind programul amănunțit al chestiunilor, cari s'au desbătut la congres, mărturisim, că am constatat multă bunăvoință și însuflețire, dar și lipsa unei înțelegeri practice a câtorva chestiuni.

Statutele Uniunii trebuie fără îndoială să asigure posibilitatea unei activități cât de largi pentru femeile noastre, trebuie să cuprindă un program mai vast chiar, decât cel stabilit de congres, fiindcă statutele se fac pentru un timp mai îndelungat și, având aprobarea guvernului, e dată posibilitatea de a realiza rând pe rând toate problemele. De aceea alcătuirii statutelor trebuie să i se deie o deosebită importanță și trebuiesc lucrate cu multă prevedere, ca să fie lipsite de lacunele și îngustimea statutelor altor societăți culturale dela noi, cari se împiedecă la fiecare pas, în activitatea ce vreau să o desfășure, de pozițiile vagi ale statutelor ce le-au făcut antecesorii noștri.

Dar în programul de activitate ne-ar fi plăcut să găsim cel puțin câteva chestiuni studiate din toate punctele de vedere, arătându-se practic căile și mijloacele de realizare. Ceeace nu s'a făcut, însă, la primul congres, se poate face la cele din viitor.

Din mulțimea de probleme ale programului de activitate, am reușit să fixăm următoarele:

1. Să se înființeze reuniuni de femei în diferitele părți și anume: a) pentru înfrumusețarea bisericilor și cimiterelor; b) pentru înființarea de școli pentru creșterea fetițelor; c) pentru înființarea de ateliere pentru industria casnică și pentru ornate bisericesti; d) pentru înființarea școalelor de menaj la orașe și pentru organizarea cursurilor de gospodărie practică la sate; e) pentru îngrijirea bolnavilor; f) pentru ajutorarea femeilor sărace; g) pentru îngrijirea orfanilor.

2. Să se îngrijească de educația sistematică a fetițelor prin broșuri și prin conferințe ce se vor pregăti anume.

3. Să studieze portul național și motivele artei țărănești, publicând albume și organizând expoziții etc. și căutând să dea o perfecțiune artistică motivelor țărănești, în aplicarea lor pe ornate bisericesti și pe articolele industriale ce se vor desface în piețele orașelor dela noi și din străinătate.

4. Să pregătească manuale practice pentru gospodăria și bucătăria țărănească, pentru păstrarea portului național original și pentru împodobirea cu gust a caselor țărănești.

5. Să înființeze un mare orfelinat.

Aceste probleme sunt așa de multe și așa de grele de realizat, încât este cu neputință ca reuniunile noastre de femei să le poată îmbrățișa toate deodată. Noi credem, că din mulțimea de probleme trebuie alese numai câteva, cari mai întâi să fie studiate temeinic și pe urmă să se înceapă realizarea lor.

Deoarece cele mai multe reuniuni de femei pe cari le avem sunt pentru înfrumusețarea bisericilor și mormintelor, să se studieze mai întâi această chestiune, care nu e deloc ușoară. Mai întâi reuniunile, împreună cu alți factori chemați, trebuie să se îngrijească de stilul în care se zidesc bisericile noastre. Am spus altădată, că e o adevărată barbarie ce se face la noi, dărâmandu-se vechile bisericuțe de lemn, cari cele mai multe aveau un stil al lor după diferitele influențe ale ținuturilor în cari s'au clădit, și zidindu-se în locul lor niște monstruoziități. Apoi în al doilea rând vine pictura și împodobirea din lăuntru. Între stilul bisericii, pictură și podobe trebuie să fie cea mai intimă legătură,

ele trebuie să fie în armonie desăvârșită. Pe urmă cimiterele. Spre acest scop trebuie adunate modelele de cruci românești din diferite ținuturi, apoi să se dea îndrumări privitoare la gruparea mormintelor și împodobirea lor cu arbori și flori. Aici nu putem intra în amănunte asupra acestor chestiuni, cari ne preocupă și pe noi de multă vreme. Având materialul studiat, Uniunea va întocmi statute tip și instrucțiuni amănunțite cu ilustrațiuni, cum trebuie să lucreze reuniunile pentru înfrumusețarea bisericilor.

A doua chestiune importantă e studiarea portului național, a motivelor artei țărănești și înființarea atelierelor pentru industria casnică. Mai ales cea din urmă e de o deosebită importanță și relativ ușor de realizat, fiind terenul întrucâtva pregătit și necesitatea unei industrii naționale rentabile mai simțită. Vom avea altădată prilej să vorbim pe larg despre feliul cum trebuie să se organizeze atelierelor de industrie casnică.

Celelalte probleme, desigur foarte importante, să se lase pentru mai târziu, până când vor fi pe deplin studiate. Câteva mai ușoare se pot realiza paralel cu cele indicate de noi.

De încheiere ținem să mai atragem atențiunea comitetului Uniunii ca dela început să facă o distincțiune precisă între activitatea ce vrea să o desfășure la orașe și între cea dela sate. Alta va fi chemarea și munca Uniunii, când va lucra pentru burghezia orașelor și alta când va avea în vedere țărănimia. Ambele au suflete și concepții de viață cu totul deosebite. Să caute a apropiă burghezia din orașe, crescută în mediu și spirit străin, de pătura sănătoasă și națională a țărănimii, dar să nu cadă în greșala de a aplica aceleași metode în propaganda culturală. Procesul de diferențiere socială nu se va putea curmă, dar deosebirile de clase dintre cele două păaturi sociale se vor putea legă prin conștiința unității naționale și prin urmărirea aceluiaș ideal.

Ca „Uniunea femeilor române din Ungaria“ să devină un factor viu în organismul neamului nostru, îi dorim stăruință la muncă și viață încununată de izbânzi.

Oct. C. Tăslăuanu.

Pictorul Theodorescu-Sion.

De când mi-a fost dată fericirea să cunosc pictura artistului Theodorescu-Sion, l-am urmărit în toate pânzele, ce-au pecetluit un sentiment din noi prin sufletul lui, și-l urmăresc mereu și pretutindeni, cu convingerea, că într'o zi din munca rodnică și plină de speranțe vom împărtăși impresii temeinice asupra operei ce realizează.

Până astăzi pictorul trăește mai mult cu el. Din când în când îl întâlnești în câteva pânze, aruncate la voia întâmplărei, pe cei mai întunecoși pereți ai vreunei săli de expoziție. Așa l-am întâlnit în luna lui Aprilie, la a XIII-a expoziție a „Tinerimei

artistice“, la care se păstrează o „tradiție“.

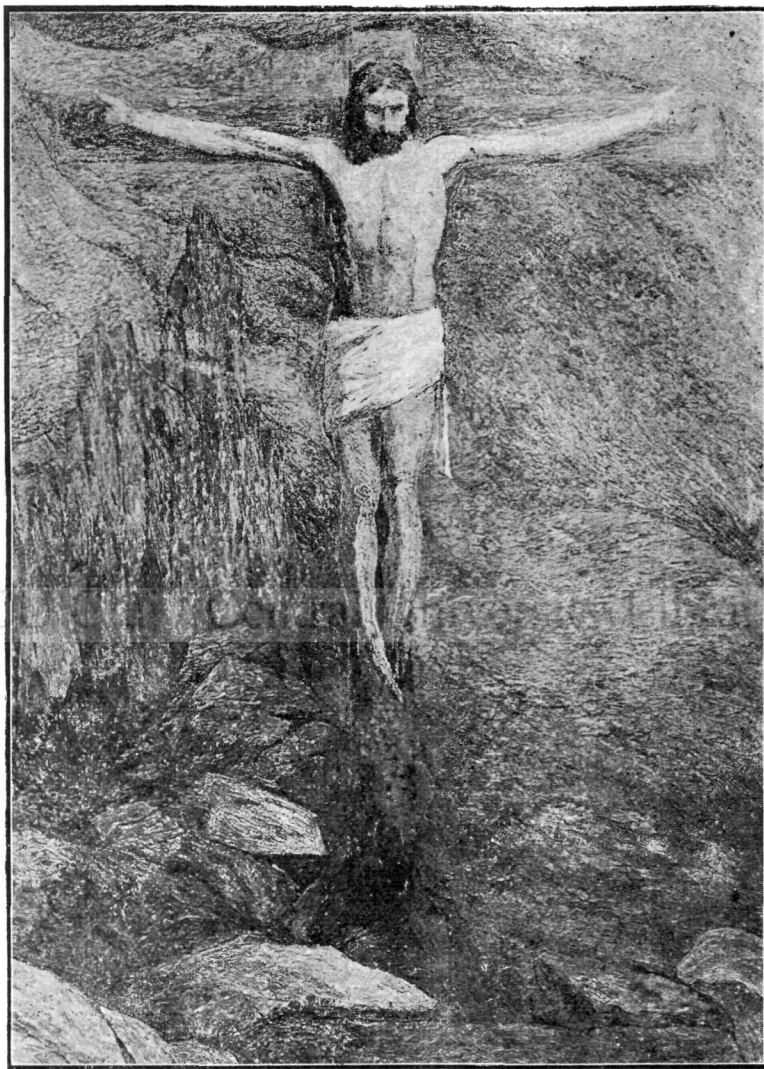
Arta lui Theodorescu-Sion este ecoul sentimentelor unui popor, a cărui viață e însuș sufletul în care se resimt: aspirațiile, durerile unor vremuri îngropate și resemnarea inimei, care suferă în speranța, că va fi înțeleasă cândva, toată gama de nuanțe ce anunță răsărituri senine. E atavismul artei

noastre pure, cu intrările ei lente din versul și doinele Românilui, cu îndepărtatele orizonturi visate de poporul îndurător al atâtor

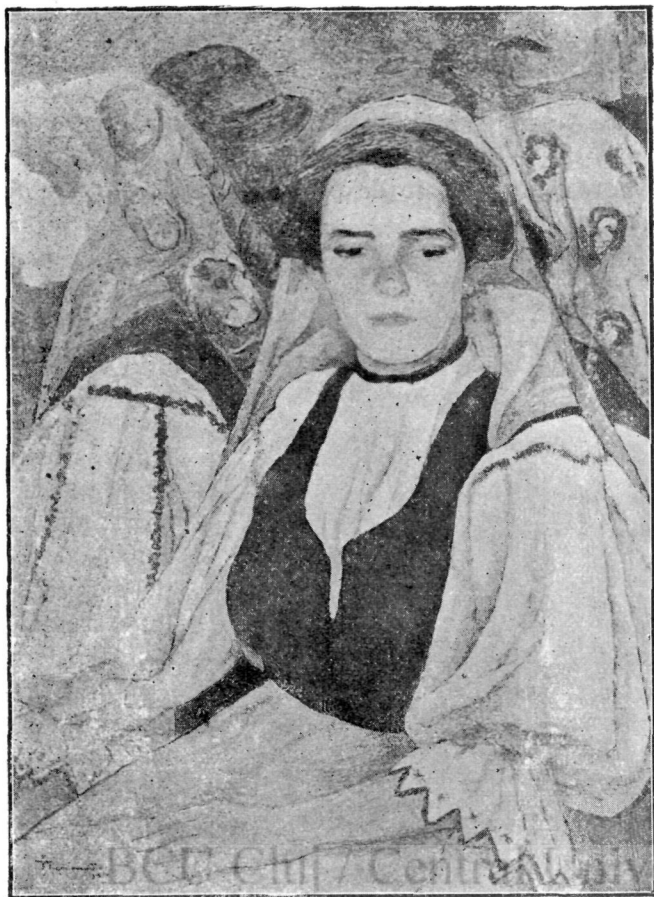
veacuri; cu salturile mari de oră, prinse în veselie unei colorațiuni vioaie și linii largi, peste care se așterne: melancolia decepției și reveria, într'o armonie de zări ce mărginesc munții și desfac văile. E arta care vorbește, „e necesitatea imperioasă de a reprezenta natura prin motivele ce simt nevoia să o reprezinte“, după cum Millet, a spus-o într'o adâncă filozofie.

Fiecare popor își are reprezentantul

său în desăvârșirea artei sale, în reprezentarea sufletului său poetic, în întregirea filozofiei lui realiste. Artistul creiază, iar poporul, al cărui reprezentant este, prin el trăește, dovedind altor popoare cu caracter definit, că nu mai puțin ca ele, din umbra sentimentelor pur realiste, izvoarele visurilor lui se înșeninează sub puterea creatoare.

Theodorescu-Sion: Christ.

Theodorescu-Sion: La șezătoare.

E poet pictorul Theodorescu-Sion. E un mare poet al artei noastre. În colorile lui e sonoritate, e armonie, sunt aspirații. Albastrul-violetat al cerurilor lui, rimează și ritmează admirabil cu roșul-carminat al brăzdatelor câmpuri, încălzite de răsărituri de soare.

De ele te simți legat cu sufletul, pentru că respiră înțelenite în plaiurile lui: truda și năzuințele rasei din sânul căreia s'a ridicat pictorul. Simți că 'n atmosfera tablourilor lui, nu trăește străin decât școala la izvoarele căreia și-a înviorat idealurile; din lanțurile căreia s'a descătușat, afirmându-se ca o personalitate distinctă.

Artistul, prin propriul lui fond, dă naștere unui adevăr de artă, în care vibrează multiple sentimente și dela care se pot încălzi și epigonii altor neamuri.

Din academiile Franței și galeriile muzeelor occidentale, pictorul prin inteligentă se-

lecțiune, în domeniul artei noastre, a importat știința prin care realizează opera de artă, sub imboldul sentimentului, și puterea emotivă a gândirii ce se impune coloarei; a gândirii din care se repercutează necesitatea reprezentării și utilul realizării operii. A importat tehnica, deosebită cu mult de noile curente: tehnica simplistă și finețea cu care mozaicizează un simbol. Ne-a adus și ntetismul, în operele de concepție superioară; stilismul-decorator, în reveriile naturii rustice, și siluetele prin care întrupează un vis.

Coloritul, linia sigură și contururile delicate, redau sinteza măștrilor stilisti.

Pe Theodorescu-Sion îl găsim în concepția care eternizează pânza. El gândește, e robul cugetării; cercetează condițiunile sub care facultățile creatoare definesc originalitatea în artă, și nu desminte în studiile lui munca acerbă ce tinde spre desăvârșire. Theodorescu-Sion nu pictează ca să picteze; pictează pentru că are ceva de spus prin penel; are de immortalizat, prin colori, o gamă imensă de senti-

mente, un complex de senzații ce pecetluiesc caracterul național al poporului, pe altarul artei căruia se consacră, al artei care înseamnă trăsătura de unire între mica noastră artă națională și marea artă universală.

Acestea sunt calitățile importate prin arta lui. E tot ce-a învățat dela marele Claude-Lorrain; grandiosul Poussin; Turner, și pleiada de artiști ce-au deschis larg porțile spre adevărul artei.

Și-a rămas român în aspirații și în concepții, aristocratizând fiecare sentiment prins în valorile pânzelor lui, subtilizând în tipurile de Români de pe la poalele munților din Abrud — de unde se coboară — simțeminte nobile: bunătatea și răbdarea în bătrâni; vioiciunea și iubirea caldă, în „surate la șezătoare“; energie și hotărîre, în tipurile de flăcăi.

Un temperament puternic se relevă în arta pictorului, care imprimă o duioasă poezie pei-

zagiilor scăldate în căldura apusurilor de vară, înecate de pulsația vibrațiilor de viață încercată a neamului de oameni ce nădăduesc să-și încâlzească sufletele la libertate. Din libertatea visată de artist, și pe care a realizat-o pe tărâmul artei individualizându-se prin des cătușarea de orice lanțuri greoaie ce-ar fi trădat în el stigmatul idealurilor altora, pictorul pășește sănătos pe drumul pe care alții rătăcesc de mult. Fruntea aureolată de succese înțelese de puținii pricepuți și invidiate de mulți nechemăți de artă, rămâne senină și nepăsătoare la inofensivele injurii ale presupușilor infailibili maestri. Inspirația intimă capătă, sub puterea inimei lui o intensă vibrație de unde de lumină, sub farmecul căreia, motivul trecut prin obiectivă gândire, analizează, în natura omului și a naturii, atâtea lucruri pe care le descoperi călăuzit de sufletul artistului în marele labirint al artei.

E un artist de forță Theodorescu-Sion. În peisagiile lui simți durerea sufletului de român; se șbate truda neamului nostru și surâde nădejdea viitoare.

Realizează opere care respiră cea mai suavă poezie, iar forma cea mai ideală în simplitatea visului de artă, armonizează seducțiunea cea mai bizară.

„Crai nou“, își desfășoară toată melancolia serii, în trei planuri ce alternează între ele: ceriul, pământul; caprele și ciobanul. Gama dominantă a duiosiei, în atmosfera de munte e cenușie. Pe gris-ul violetat al ceriului senin se înalță secera scăldată ntr'un cadmiu-cald; și n primul plan covoarele de verde adorm în liniște, sub resfirarea gris-ului eterizat.

Theodorescu-Sion: Invățătoarea.

Dacă ar fi ca cineva să poată decretă de mare pe un artist, ar merita fără îndoială, ca d-lui Theodorescu-Sion să i se facă această cinste, dintr'o mare calitate concentrată în această pânză: unitatea completă, — compoziția cu adevărat „poussinesque“ — din care și la care nimic nu se poate lua și adăuga.

Prin mijloace simpliste: linii delicate, profiluri simbolice, planuri savant distribuite în ansamblul unor perspective juste; colorit cald și simpatice, predominant de un voalaj „grisâtre“, când artistul e copleșit de căldura de peste zi, ori de gânduri apăsătoare; „rougeâtre“, ori de câteori natura în descripția ei o simte înnăbușită de dureri, semănate cu fiecare cântec românesc, în brazda aurită de raze crepusculare; verde-stins, când salturile horei, bat la poarta inimei lui.

Prin simplism realizează idealuri mari de artă. Toate tresăririle spontane, ce au un răsunet real în opera de artă născută din aspirațiile mulțimei pe care o reprezintă artistul, operează între el și sufletul națiunii al cărui chemat pe altarul artei este sancționarea unei legături.

Tendența spre naturalismul în care rațiunea armonizării ființelor, într'o infinitate de senzații firești omenirei, și izvorâte din însăși evenimentele ce hotărăsc fenomenele genezei lor, dovedesc până la evidență, că au determinat în simțemintele artistului, o filozofie care se adapă dela izvoarele poeziei panteiste. Pentru reprezentarea lor, a concentrat în figura măreață a lui „Christ“, ce stăpânește prin grandoarea lui întregul univers: resemnarea la a tot ce este pământesc, în scopul realizării unui ideal visat spre binele obștesc.

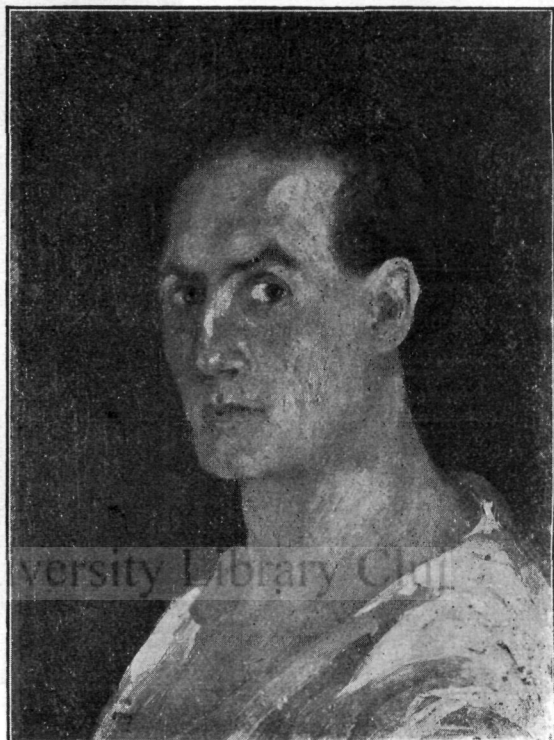
În Christ e o intensitate de impresii ce evocă gestul măreț al viitoarei seninătăți: pacea popoarelor. Valoarea picturală, adică clarurile și obscururile în distribuirea planurilor, te transpun într'o nemărginită gamă de dispoziții sufletești, ce armonizează magistral tonurile unui haos imens. Din logica cu care pictorul orchestrează valorile în infinitul liniilor, reese structura ce eternizează, cugetarea.

Arta din „Christ“ plutește în semiobscuritatea colorisților Rembrandtieni. Stilizarea e uimitoare. În liniile fine, se juxtapun planurile, deschizând perspective largi în concepția ce-o așterne poezia prin penel.

Figura așa de expresivă a lui Christ și gestul supraomenesc personifică, în viitor, caracterul unei ideale societăți, visate pe pământ. E un Christ al gândirei, nu al durerii banale, sub care l-a reprezentat pictura de până astăzi.

În arta d-lui Theodorescu-Sion nu găsești facticitate, nici imitare fotografică, lipsită de senzații. Theodorescu-Sion simte, gândește, dă haină proprie simțirei lui, colorațiune din sufletul lui și trăește cât mai aproape de noi.

Dacă ne vom pătrunde de necesitatea de a pricepe adevărul ce palpită în fiecare valoare simplistă și totuș sobră în temperamentul Românului, atunci vom înțelege și muzica din ansamblul tonurilor, din atmosfera pânzelor lui, și ne vom mândri că pășim pe drumul pe care numai adevărata artă călăuzește. Ne vom da seama că tot ce se repre-

Theodorescu-Sion: Autoportret.

zintă fără senzații, e un non-sens în artă, și că fotografia e copia detestabilă a naturii înmărmurite.

Arta d-lui Theodorescu-Sion trăește prin noi și în noi; în eul naturii noastre, în începuturile artei noastre, și străbate cu noi tainele artei ce va rămâne. În pânzele lui nu sunt încătușate așa zisele „choses-voulues“. În colorațiune vibrantă, pe planuri bine ordonate, îndrumându-se mereu spre arta viitorului, pictorul Theodorescu-Sion visează și cântă conștient aria ce duce la nemurire.

G. Duma.

Dincolo de moarte ...

Cu fiecare dintre cei
De care moartea ne desparte,
Murim și noi, lăsând o parte
În fiecare dintre ei.

Imagini... vremuri... gânduri... vise
Lăsăm în stinsele priviri, —
Un șir întreg de amintiri
În pleoapele pe veci închise.

Murim și noi în fiecare,
Dar ne întorcem înapoi
Înseninați, purtând în noi
Nădejdea cerurilor clare.

Purtăm ceva din alte zări...
Ceva din lumile visate
În clipe de singurătate
Când încercam întraripări...

Căci ce ne-a dat această viață
Decât un sbucium fără rost?
Al lespezilor adăpost
Deschide-o nouă dimineață...

Prieteni dragi, bieți muritori,
Când ceasul morții o să vină, —
Priviți spre cer încrezători
Căci moartea-i pace și lumină...

Victor Eftimiu.

O amintire.

Nu știu cum s'a făcut, că n'am nici o amintire materială dela Caragiale. Deși l-am iubit ca pe un părinte, deși l-am respectat ca pe un dascăl, deși l-am adorat ca pe un zeu, — totuș nu i-am scris nici un rând de ziua numelui, prilej de a-mi răspunde, după obiceiul lui, cu atâta grabă și gentileță. Și cu toate că am fost la înmormântarea lui, am înghițit discursurile funerare, și l-am plâns cu toți tovarășii lui laolaltă, — nu știu cum se face, dar mie mi se pare că n'ar fi mort, pentrucă s'a stins acolo, departe, la Berlin, și acum îmi pare că nu e mort, ci e undeva, departe, foarte departe, — de unde nu se mai întoarce niciodată în țară...

Și cum spuneam, — n'am nici o amintire materială dela Caragiale. În sufletul meu însă îi păstrez un cult plin de evlavie, — și nu-mi pare rău că n'am nici o scrisoare dela el. O, n'aș publica-o pentru nimic pe lumea asta! O scrisoare cu file 'ngălbenite e totdeauna ca o floare cu petalele vestejite pe un mormânt...

Și totuș a fost o vreme, când aveam mare nevoie să scriu, eram la o răspântie a vieții, în care un sfat părintesc, un sprijin de frate, o inimă care să te înțeleagă mi-ar fi fost de mare folos.

M'am hotărît atunci să-i scriu... Dar în acelaș timp m'am gândit cât a suferit omul acesta și cât suferă încă pe urma obrăzniciei și prostiei omenești! — Și nu i-am scris. Icoana lui însă îmi răsare și azi luminoasă în minte; par'că-l văd într'o dupăamează de vară, trecând cu pălăria pe ceafă, cu mâinile la spate, cu zâmbetul senin și ironic creat în fața lui bronzată.

Așa l-am zărit și 'n seara memorabilă când anunțase o conferință la Ateneu. Eu alergasem toată ziua să găsesc un franc — eră pe vremea fericitei melé boerii! — ca să nu cumva să lipsesc dela această sărbătoare. Pe-atunci nu-l cunoșteam pe Caragiale personal.

Par'că-l văd. Apare pe scenă, cu pălăria dată pe ceafă, cu ochelarii pe nas, cu mâinile date la spate — și înaintează sprinten la rampă. Se uită puțin prin sală — eră un dezastru! Sala cel puțin pe trei sferturi goală. Da, nu mint, așa de mare interes arată publicul bucureștean pe vremea aceea literaturii noastre naționale și celei mai înalte expresii ale acelei literaturi, încât, deși ațișe mari lipite pe zidurile capitalei anunțaseră că marele Caragiale va ceti câteva din nuvelele sale la Ateneu, nimeni nu venise.

Caragiale se uită peste ochelari, zâmbind, și zice:

„A, prea bine! Suntem în familie, care va să zică!”

Cu glas sonor apoi prinse să cetească. Ce-a fost apoi atunci, n'am să pot uită niciodată! Ce vervă diabolică, câtă strălucire în priviri, ce gesticulație extraordinară, ce manifestare superioară a genialității! Steteam mut și tremurând de emoție în stal, când deodată răsună glasul lui spart și răgușit:

„Dați-mi o țigară, frate! O țigară!”

Zece mâni se 'ntinseră totdeodată spre el și-i oferiră țigara cerută. El o aprinse, și, după obiceiul lui, o mângăie puținel mai întâi, apoi trase chibritul pe pantaloni și o aprinse și o fumă cu sete.

Pe urmă începù din nou să cetească.

Cred că un mag din zilele vechi nu putea să cetească cu mai strălucită vervă.

De-atuncea nu-l mai pot uită.

St. O. Iosif.

Cuvinte sufletești.

5.

Mi-ai zis: nu pune sub obroc
Lumina, ci pe scrin,
Să lumineze pentru toți
Care se duc și vin.
De-ar fi, în sfeșnic aurit
Ori în opaiț de lut...
Și tu ai luat la rândul tău
Lumină de 'mprumut...
Nu am eu sfeșnic nici opaiț
O luminiț' abiă,
Din ceară galbenă de roi
E avuția mea.

6.

Vreun idol pe altarul meu
De vei găsi-l sfărâmă,
Împacă-mă cu Dumnezeu
Și cu durerea mamă.
Să cred în viața ce va fi
Și 'n harul nemuririi,
Să 'ncerc a mă înveseli
Precum se 'nveselesc copiii
De darurile firei.
De moarte-aș vrea să nu-mi aduc
Aminte niciodată,
S'adorm ca un copil scăldat
Cu fața 'nșeninată.

7.

De-mi cânt durerea ori de-o tac
O rază e cu mine,
Lumina dorului pribeag
Din alte lumi senine.
Cât îmi va fi aproape ea
Nimic nu voiu mai cere,

A mea e până va 'nseră
Și 'n ceasul de durere.
Pe rază 'nșir visele rând,
Un lanț ușor le leagă
Și raza crește tremurând
De mă cuprinde 'ntreagă.

8.

Eu n'am putut duce poveri
Pe umărul plecat,
N'am fost lumină nimăru
Nici candelă la pat.
Iubirea mi-a fost de prisos
Căci viața m'a învins,
Dacă „făclie” n'am avut
Și „mijlocul încins”.

9.

Ochii mei n'au ce mai plânge —
Lacrimile inimii — ?
Fiecare strop de sânge
L-am schimbat în poezii.
Și iubire și durere
Mi-am vândut pe rând,
Dar viața tot mai cere,
Nu știu până când.

10.

Și-acum în neputința mea
Duc dorul îndrăzneț,
Și viața ce mă prigonea
Mi-e scumpă, fără preț.
Sau nu e viața ce pândesc...
Ci vreun dar străin
De care mă înveselesc
Ca cel bețiv de vin?

Maria Cunțan.

Un mormânt uitat.

A trecut și în anul acesta 3/15 Maiu ca oricare altă zi din călindariu, fără un cuprins deosebit, fără un caracter de sărbătoare, după cum s'ar conveni. Se pare că singurul lucru de seamă ce s'a făcut cu acest prilej a fost publicarea unei scrisori necunoscute până acum a lui Avram Iancu. Încolo, obișnuitele articole de gazetă, ajunse din ce în ce mai goale. Scrisoarea lui Iancu va fi trezit vreun interes oarecare, pentru cine va fi trezit, articolele de gazetă însă își vor fi tăcut tăcerea după douăzeci și patru de ceasuri, ca de obicei, dacă peste tot au fost cetite.

Vina mare pentru desinteresul acesta o poartă în orice caz așa zișii istoriografi ai noștri, cari s'au luat la trântă pentru atâtea episcopii existente și neexistente, cari au purtat războaie cumplite ca să dovedească viețuirea absolut indiferentă a cutărui vlădică calvin, să zicem, cari au muncit cu pasiune, uneori cu mare talent, în cadrele confesiunii lor, dar cari au fugit totdeauna, murmurând un fel de anafteama, de anul patruzeci și opt. Probabil că în sufletele istoriografilor noștri acest an mare de înfrățire națională, fără veninul celor patru puncte în el, va fi produs veșnic o tulburare prin întrebarea importantă numai pentru ei: cine a fost mai mare cu acest prilej, episcopul dela Blaj sau cel dela Sibiiu? Și, ca nu cumva să răspundă la această întrebare primejdioasă, au ignorat anul întreg. Da, numai acești istoriografi sunt de vină pentru purtarea noastră față de un eveniment atât de mare al istoriei ardelenesti, poate singurul eveniment frumos sub toate raporturile lui. Anul patruzeci și opt a sburat doar de acum sunt șasezeci și cinci de ani în veșnicie, de atunci moșii și părinții noștri s'au coborât în groapă, ducând cu ei taina lui, și noi nu mai avem pe cine să ne mai povestească povestea.

Dar dacă anul patruzeci și opt, icoana lui generală, se poate totuși reconstrui oarecum din Istoria lui Gheorghe Barițiu, atunci eroii acestui an, adevărații născători ai lui, se pierd în legende mai mult sau mai puțin caracteristice. Numele lor nu mai însemnează

nimic pentru noi și, dacă ele se pomenesc pe la vreo adunare oarecare, însemnătatea lor este lămurită prin ridicarea glasului, prin încruntarea sprâncenelor, prin o lovitură cu pumnul în masă:

— Simeoon Bărnuțiu! urlă oratorul în urechile asistenței, putând să facă exerciții retorice, absolut cu acelaș efect, și cu un alt nume tot atât de însemnat, cum ar fi bunăoară: Nicolae Păstârnac. Pentru auditor și foarte probabil că și pentru el este indiferent. Numele acestor oameni s'au prefăcut de mult pentru noi niște simple nume, o împărechere de vocale și consoanțe, fără un conținut oarecare. Și e firesc să fie așa, fiindcă nu avem nici o monografie asupra lor, afară doar de monografia părintelui protopop Lupaș asupra lui Șaguna. Toți ceilalți și-au întunecat fețele, și le-au întors dela generația actuală. Aci este, de pildă, Avram Iancu. Cine a fost acest om, care i-a fost vieața? Ar putea răspunde cineva cu mâna pe inimă că-l vede înaintea ochilor așa cum a fost el, în toată mărimea faptelor lui? Hatvani, nebunia, fluierul?!... Dar toate aceste sunt numai câteva linii. Un tablou complet ne lipsește, oricât am răsfoi, bunăoară, cele câteva pagini și neliterare și neistorice ale bunului fost președinte al „Asociațiunii“, Șuluțiu.

Am pomenit de scrisoarea publicată cu prilejul zilei de 3/15 Maiu. Cetind această scrisoare prinzi o notă caracteristică a Moșului din Vidra. „De mult mi-am propus a nu mai corespunde cu nime“, zice eroul înfrânt și îndârjit în neputința lui. „Amata mea națiune nu va mai auzi glasul meu, fiindcă dacă aș vorbi eu ar trebui să vorbească și ea — ar fi primejdie“... Numai cel care simte că în sufletul lui se concentrează sufletul unui întreg popor, un împărat, un erou, poate să vorbească așa. Scrisoarea aceasta este însă totuși o notă. Unde rămâne orchestra întregă, mare, înfricoșată, accentele sguuitoare ale vieții acestui om? Unde sunt picurările domoale? Dacă nu mă înșel, d-l Alexandru Ciura pomenește undeva de niște scrisori de dragoste ale marelui prefect. Ce s'a făcut

cu ele? Cine a fost fericita femeie care a mângâiat ochii luptătorului? Se vorbește că în jurul Aradului, într'un sat, ar fi trăind un preot reformat, sânge din sângele lui Iancu. Acest om astăzi bătrân ar posedea oarecari relicvii. Pentru ce nu se duce cineva să le vadă? Azi-mâine va muri și se vor împrăști și lucrurile pe cari urmașul maghiarizat

toți cu brad verde 'n pălărie. Iancu, pe Iancu l-am văzut, uite, cum te văz pe tine: tânăr, frumos și mare. Se vede peste ceilalți că-i Iancu. Da' nu l-am mai văzut după aceea pe Iancu, că m'am băgat la Axente 'n loagăr"...

Și așa povestește moșul, domol, în bătrânețele lui. Nu-mi spune ceva precis, nu-mi lămurește lucrurile, dar eu simțeam din tre-

Theodorescu-Sion: Crai nou.

— dacă e adevărat — al lui Iancu, le păstrează cu pietate.

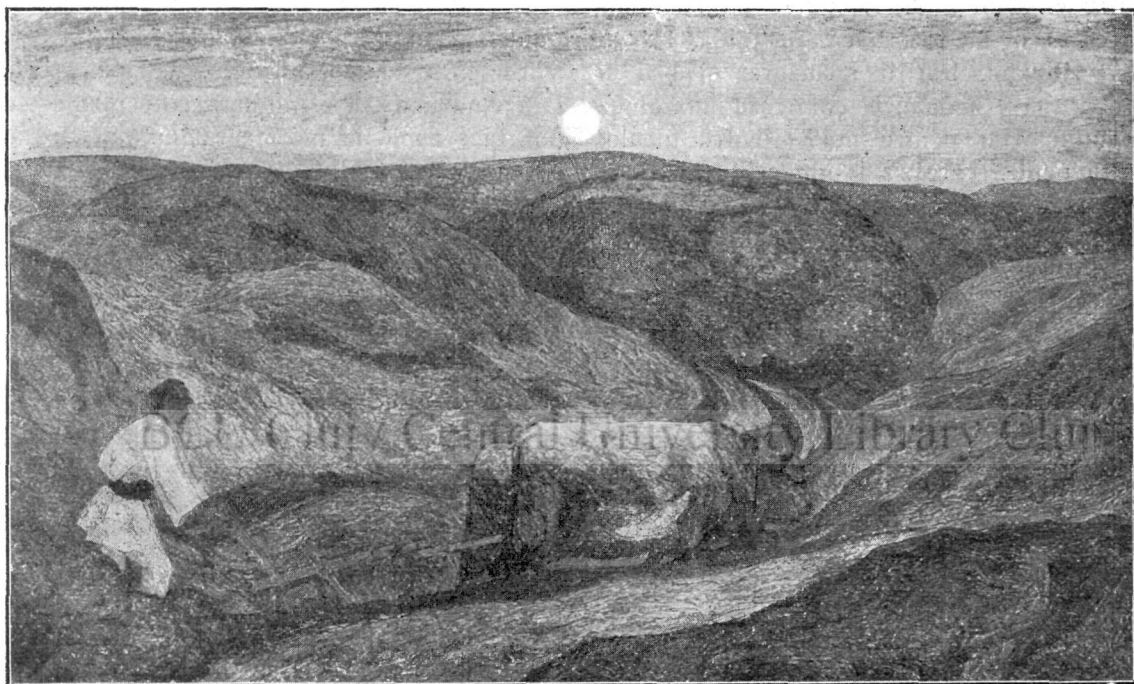
În ochii visătorului figura lui Avram Iancu poate fi reconstruită din anumite legende populare, din povestirile contemporanilor, din cântece: „Jele-i, Doamne, codrului de armele Iancului"!... Moșul meu mi-a povestit de atâteaori cum l-a văzut el la adunarea de pe Câmpul Libertății. Mă ținea moșul pe genunchi, pacăia din pipă, și spunea:

„Hei, dragul moșului, când eram pe vremea mea stam să sar peste casă. Așa eram în patruzeci și opt... La Blaj? La Blaj!... Se umpluse ca stupu' Blaju', că venise Iancu, mă, că venise de peste Petrifalău cu zece mii de Moți,

murarea vorbeii lui, din privirea lui pierdută în zare, din lipsa gramaticii în construcția frazei lui țărănești, din sentimentul cald care înlocuiește această gramatică, simțeam că așa a trebuit să fie Iancu: tânăr, frumos și mare. Mai târziu, când mi-a căzut în mână o fotografie idealizată a Iancului, probabil după un tablou, care circulă pe vremuri din casă în casă prin satele noastre, din cadrele căreia se desfăcea un om răzimat pe-o țevă de tun, am tresărit și mi-am adus aminte de moșul, nu de Iancu. Și mă întreb acum, că oare mă mai pot eu mulțumi cu povestea moșului despre Iancu? Moșul l-a văzut pe Iancu, eu nu l-am văzut decât pe moșul. Cum,

deci, să povestesc eu la rândul meu mai departe povestea eroului din munți? Eu, poate, voi ști să-mi potrivesc mai cu îngrijire vorbele, voi ști să pun punct și coma unde trebuie, dar vorbele mele vor fi moarte pentru că din ele a fugit sentimentul bătrânului care l-a văzut pe Iancu așa cum venia el de peste Petrifalău, cu brad verde 'n pălărie în fruntea celor zece mii de Moți. Și chiar dacă voi ști să păstrez ceva din ce-am moștenit în cutare seară de vară, șezând pe podmol, în calea secerătoarelor, voi păstră

sunt atâtea sute de ani, dintre cari unii nici nu erau Români, să-i lase în zodia lor întunecată și să ne dea pe strămoșii noștri adevărați, să ni-i așeze în suflete, căci fără ei ne prăpădim. Din noaptea veacurilor trecute nu vor putea ei să stoarcă atâta lumină, câtă din singurul an al Revoluției noastre. Istoria este magistrul vieții! Ce ne poate nouă spune vlădica din Peri, ori din altă parte, ca să ne întărim sufletele? La Germani se serbează acum anul 1913, anul de renaștere națională, de scăpare de sub jugul Corsicanului. Câte

Theodorescu-Sion: La arat.

chipul țaranului care a fost tatăl tatălui meu, nu povestea lui naivă. Nu, ar trebui să fiu un Wedah de pe insula Ceylon, dacă m'aș mulțumi cu tradiția, ar trebui să nu apreciez valoarea științei, să mă aliez în fiecare seară cu vreo alți șapte ca mine, să mă bat cu palmele peste burtă și la sunetele acestei muzici primitive să ascult pe unul care povestește basme din bătrâni.

Și cum un individ al societății noastre nu poate să trăiască în felul acesta, tocmai așa și ceilalți, întreagă societatea.

Să lase, deci, pe o clipă istoriografii noștri toate nimicurile confesionalismului fără rost, să-i lase pe bieții vlădici năcăjiți de acum

cărți nu s'au scris cu acest prilej. Îți pare că nu a rămas un om care să-și fi mișcat mâna acum sunt o sută de ani și să nu fie nemurit într'o monografie.

Cum însă istoriografii noștri nu par să înțeleagă această datorie a lor, e nevoit publicul să le-o impună. Prilejuri sunt destule. Anul trecut s'a ridicat un bust lui Gheorghe Barițiu, s'au scris câteva broșuri asupra lui, poate că se va găsi cineva să-l lămurească în întregime pe cel mai mare ziarist al nostru. Să se mai creeze o astfel de ocazie!

La Țebea, pe-un deal, lângă o biserică răzătoare prin ferestrele ei în tricolor, se află mormântul lui Avram Iancu. L-am văzut acum

sunt vreo șapte ani. Crucea e o cruce mizerabilă de piatră proastă. E împrejmuțată de un grilaj de lemn văpsit verde. Nici o floare pe mormânt, nici un semn de pietate. Coloarea grilajului, piatra împodobită, te-ar face să crezi că acolo își doarme somnul de veci vreun jupân sas oarecare. Numai când vezi scris pe cruce numele „Craului munților“ te dumerești, îți pleci capul în pământ și verși o lacrimă de rușine. — Oare acesta să fie mormântul lui Avram Iancu? Neapărat, el, el doarme acolo ca orișunde. Pentru el e tot atât. El putea să se hodiească și în alt loc, dacă, de pildă, l-ar fi prins Hatvani, l-ar fi spânzurat și l-ar fi aruncat să-l mânânce câinii, în marginea drumului. Dar pentru noi? Pentru idealul nostru pentru care s'a luptat el?...

Comitetul național ar trebui să ia asupra sa ștergerea acestei rușini să pornească o colectă prin organele sale, să agite din toate puterile până la izbândă.) Bani mulți nu sunt de lipsă și lumea noastră nu este încă atât de nesimțitoare sub acest raport. Tinerimea, fără să pornească dela ea inițiativa, ar putea

1) Încercarea s'a făcut. Vezi la „Însemnări“. Nota Red.

și ea să dea mână de ajutor, prin conferințe și întruniri publice. Este datoria Comitetului național să întreprindă acest lucru, fiindcă el are datoria să facă propagandă politică. Tinerimea, dacă s'ar încumetă ea să adune bani, ar fi cel mult aruncată din nou în mâna rectorilor universităților ungurești, cari au totdeauna puțința să o reglementeze. Dar o inițiativă a Comitetului național ar purta și pecetea unei seriozități convenite. La chemarea lui ar răspunde mai repede și frații noștri din Regat.

„De mult mi-am propus a nu mai corespunde cu nime“ — scria Iancu încă la 1860. Vorbele aceste sunt adevărate mai ales astăzi. Din vina noastră el nu mai „corespunde“ cu noi, tace acolo în mormântul lui, la căpătâi c'o cruce mizerabilă, despărțit de cealaltă lume prin un grilaj care numai pentru aceea e acolo, ca să nu pască vite mormântul și să nu se mai hodiească și alte dobitoace deasupra lui. Va mai tăcea încă multă vreme așa? Comitetul nostru național, societatea noastră și scriitorii noștri să răspundă. Oamenii mari au deosebita însușire de a vorbi și când sunt morți — încă numai atunci când întrebă alții.

Eugen Goga.

O noapte pierdută.

Bacalaureatul Mardare se plătia cu asta de o datorie. Adunase în jurul unui pahar la Dodani, berăria dosnică din preajma Cismigiului, pe gradații bateriei unde-și făcea rândul de ostaș.

Acolo, ca la ea acasă, se desfătă pe atunci o lume o Bucureștilor, care știa să petreacă nesupărată și pe ieftin. Lumea aceea o făceau slujbașii mici, negustorii, plutonierii, mahalagii și galonații casărmilor.

În fumăria groasă tovarășii de un ceas ai lui Mardare beuseră cât îi ținea pânțele și acum toropiau, bolborosind un cântec și așteptând ceasul care să-i ducă pe fiecare în lumea lor...

O plictiseală grea stăpâniă, apăsând ca plumbul. Somnoros ca și oaspeții, un bec

de gaz trimetea o luminiță slabă pe chipurile aspre ale tunarilor, între cari fața vointarului se obosiă în linii blânde subțiri, — și în jurul meselor, trei întrunite, mâni nesigure scăpau paharele gulerate, deșertând spuma smântânoasă ce se scurgea, cu flori de zăpăgioară pe scânduri.

Noaptea de Noemvrie umedă se simția afară începând să pice. Mușteriii goliseră locul. Chelnării căscău.

Stăpânul, la tejghea, pierde răbdarea. Ornicul arată c'a trecut de miezul nopții. Beutura îndestulase pe cei rămași și gazul se cheltuia de geaba.

Din colțul unde se conținea chinuit, Mardare ceru plata. Nouă inși beuseră cât bateria întreagă. El nu gustase mai nimic.

Degetele slabe nu dovedeau limbile cătărărilor încingători, săbiile târâiau pe scânduri, cizme grele purtau picioarele împleticite și mustăți stufoase se lăsau umede pe buze.

Grăbit, chelnărul stinse lumina de pe urmă. Pe ușă se îmbulziau, clătînându-se, militarii și în uliță aghiotantul începù să fluiera:

„Ah! pentru militari, infanteriști, tunari“...

Din susul bulevardului, mai mult alunecând pe poleiul ce prinsese poigghiță, două umbre se alegeau venind. Mai de aproape se desluși un ofițer cu nevasta. Ca dintr'o poruncă trupurile gradaților se îndreptară, chipiurile de pe sprâncene se dreseră pe frunte. Trecu o înfrigurare din privirea posomorită a maiorului, care-i fulgerase.

La colțul Săringarului se despărțiră. Bacalaureatul Mardare apucă la stânga, pe podul Mogoșoaei, ceialalți porniră spre cazarmă.

Sălnicit în sufletul lui, cuprins de-o nesfârșită tristețe, bacalaureatul își ridică gulerul, se scutură și se gândi: O noapte pierdută!...

Și-un dor cald îl cuprinse după o țară din apus; după un oraș vechiu, medieval, unde să simți că și morții trăesc cu cugetul lor, cu opera; după un colț luminos unde să plutească arta; după o nălucă.

Legănându-se, dus de-un vis, mergea astfel pe ulița noroită, deschizând cu închipuirea o cărare albă înainte...

Tăcerea țesea o pânză amorțită și umbrele tremurau ude. La Capșa doi întârziați beau Șampanie; de sub bolțile unei taverne venia un plâns de strună rănită; doi îndrăgostiți se furișau sub coviltirul unei trăsuri.

Din urmă prindea să se ridice un murmur, se desluși un larmăt și-un alaiu răsbătea de-aproape. În mantaua lui, sgribuit, se gândia Mardare: o întrunire studențească, cum mai fusese de curând, scandalul desigur, și-și iuțea pașii, să scape.

Strigăte tari, urale, se împletiau într'un glas singur, puternic, îl împresurau.

O trăsură deshămată, trasă de-un cârd de oameni, îi răsări. Iar în mijloc, o femeie înmuiată în horbote, sclipind de scule, purta pe buze trandafirul unui zâmbet. Nu se vedeă de flori, și-o mare de capete i se descoperise. Sărbătorita eră actrița cea mare dela operă care sorbiă farmecul succesului dela rampă.

Cunune și crengi umpleau trăsura. În părul ei puțin despletit, ca o fulie, se mândria o camelie.

Cuprins de aceleași friguri, răpit de valuri amețitoare, tânărul se descoperi și 'n limba ei sufletul lui rosti cu buzele:

„Eviva bellissima!“

Cu gesturi gingașe actrița își feriă fața de horbotele spaniolei ce n'o lăsau să vadă, o mână de crăiță ridică rochia de mătăasă și piciorul mic, ascuns în pantof de atlas, atingeă scara trăsurii, să coboare.

Prin mulțime o cărare se deschise în calea ei, în fața hotelului.

Dinaintea ușei o privia bacalaureatul.

Un braț fierbinte îi încolăci atunci gâtul și buzele ei roșii sărutară ochii cei aprinși ai tânărului frumos.

Pe franțuzește spusese:

„Pentru voi toți“.

Depănându-și picioarele mici, printre fustele albe, artista sburase pe scările hotelului.

Mii de glasuri, din uliță, o chemau la balcon. Ea se ivi înc'odată.

„Eviva bellissima!“ scăpase iar din pieptul militarului.

Și cu chipiul întins, culese camelia desprinsă din părul artistei ce fusese aruncată lui, pentru toți.

Iar după ce sgomotul tăcu, golind ulița și balconul rămase în noaptea rece, negru ca o ruină, bacalaureatul Mardare pieri în umezala întunerecului mai îmbătat decât tovarășii lui înfierbântați cu bere.

Caton Theodorian.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

Astfel cu timpul cei doi tineri ajunseră să se intereseze cu mult mai tare de „Arhanghelii“ decât, de pildă, de sănătatea părinților, a fraților și surorilor. Nu eră scrisoare în care să nu ceară amănunte despre sporul societății. În ei se strecură pe 'ncetul convingerea că numai dela „Arhanghelii“ atârână fericirea ori nefericirea lor, că „Arhanghelii“ li-s tată și mamă. Părinții lor puteau să moară: dacă rămâneă baia mereu bună, cu partea ce-o au acolo vor puteă trăi mereu în belșug, și nu vor fi siliți să-și schimbe vieța. „Arhanghelii“ ajunseră pentru ei soarele dătător de vieță, la care își așteptau mereu privirile. Nici nu-și mai aduceau aminte, nici nu le mai păsă de celelalte băi la cari aveau acții părinții lor. Acestea erau disconsiderate ca niște zdrențe.

Și, dacă s'ar fi interesat mai de aproape, s'ar fi putut convinge că n'au dreptul să le disprețuească. Ionuț Ungurean și Gheorghe Pruncul puneau nădejde tot mai mare și 'n „Pintenu“ și 'n „Vlădeasa“. Tânărul Ungurean dacă ar fi cercetat mai de aproape s'ar fi putut convinge că aurul ce-i trece prin mână nu-i numai dela „Arhanghelii“.

Fămiile Ungurean și Pruncul, ca și familia Negru — socrii lui Iosif Rodean — erau băștinașe în Văleni. Moșii și strămoșii lor se îndeletniciră când cu băitul, când cu economia, ori apoi cu amândouă. Un strămoș de-alui Ungurean fusese poate chiar mai mare proprietar de băi ca azi Iosif Rodean. Eră pe-atunci înfloritoare o baie vestită „la Husdoape“. Ei se pomeniră între frunțașii satului, și casele lor erau mai frumoase, mai largi, cu mai multe camere decât celelalte locuințe din Văleni. Din neamul lor nici într'un timp nu se pomeniră vlăstare ca să nu fie și proprietari de băi, deși aceste două familii, și alte trei-patru din sat, ar fi putut trăi și fără ocupația asta, căci aveau moșii mari, fânațe mai ales, dar și pământ pentru sămănături.

Cei doi tineri, gândindu-se la viitor, ar fi putut să pună preț și pe averea asta a părinților. Dar ei nici n'o cunoșteau, nu eșiseră odată în vremea cositului ori la strânsul fânului pe plaiurile luminoase unde eră moșia lor. Nu se simțiau legați de ea prin nici o

legătură. Numai „Arhanghelii“ le lumină mereu înainte.

Nu se gândeau de-asemena că din venitele ce le au cât cheltuesc și cât pun de-o parte părinții lor. Dacă ar fi cercetat mai de aproape ar fi putut băgă de seamă chiar și Ungurean că tatăl său nu toacă toți banii. Într'adevăr omul acesta nu știă să cheltuiască banii decât într'un singur chip: pe beatură și cinste lui Lăiță. Apoi oricât puteă înghiți, oricât eră de setos, beutura singură nu-l puteă săraci, luând în seamă venitele dela „Arhanghelii“ și dela celelalte două băi. Cu Lăiță nu se întâlneă atât de des chiar, căci om greoiu, mergeă mai rar la oraș. Astfel el pusese și deoparte „părăluțe albe pentru zile negre“, pusese mai ales nevastă-sa. Gheorghe Pruncul nu știă nime ce are, dar știă tot satul că leagă paraua cu zece noduri. Amândoi societarii aceștia dela „Arhanghelii“, fiindcă n'au fost săraci niciodată, nu căzuseră nici acum în extreme, în lux mare, pentru că eră vreme de belșug. Ungurean eră fericit să se hrănească bine, Pruncul să strângă tot mai mulți bani. Datele cele mari, la amândoi, erau tot pentru creșterea celor doi tineri.

Aceștia însă nu puneau, ca și pe moșie, nici un preț pe ceea ce părinții lor ar fi putut pune deoparte. Ei se simțiau strânși legați de „Arhanghelii“, și în clipele când se gândeau că baia asta ar puteă încetă odată să fie bună, se îngrozeau, ca și când o prăpastie fără fund ar sta să-i înghită. Nu se poate ști pentru ce disconsiderau ei tot ce-ar fi putut avea părinții și i-ar fi putut ajuta în caz de primejdie, afară de „Arhanghelii“. Poate că simțiau din instinct, că tot ce-i pus deoparte, tot ce nu izvoarește mereu avuție, pentru ei înseamnă foarte puțin, aproape nimic. Poate presimțiau că astfel de averi se pot tocă într'o lună, că lor, cu vieța cu care s'au obișnuit, nu le-ar ajunge nici pe-o măsea.

Dar clipele în cari se gândiau că la „Arhanghelii“ ar puteă să se gate aurul erau foarte rari. Toate semnele, din an în an, arătau că baia asta abiă de aici încolo va ajunge renumită. Ei își petreceau mai departe, și din lună în lună Ungurean ziceă tovarășilor:

„De-acum mă 'mpușc!“

Aceștia știau ce'nsemnează cuvintele aceste, știau că, cel mult peste trei zile iar vor face un chef în proporții mari, și strigau cu bucurie:

„Ura! Trăiască Arhanghelul Gavril“.

XVI.

Cu câteva zile înainte de Ispas directorul dela „Arhanghelii“ primi următoarea scrisoare dela doctorul Vraciu, generele său:

Iubite socrule!

„Mi-am scuzat odată absența mea și a Mariei dela sărbătorile Paștilor. Țin să repet și acum că-mi pare nespuse de rău, că n'am putut veni: petrecere de Paști ca'n Văleni nu s'a mai pomenit. Acum, de Ispas, vreau să dreg ce-am stricat atunci: voiu veni dimpreună cu soția și — cu încă cineva! Te avizez dela început că nu-i vr'un pețitor la „Arhanghelii“, nu-i dintre oamenii cari îți dau mereu roată, doar de-or putea ajunge părtași la societatea ta. Îți spun numai că e un om de viitor, un tânăr foarte cum se cade, care, din vedere, o cunoaște pe domnișoara Elenuța. E numai de un an în orașul nostru și azi e avocatul celei mai puternice bănci dela noi. Pot să-ți mai spun, că e simpatic și foarte corect. Mi-am luat îndrăzneala să-l invit la Văleni, fără ca să-ți fi cerut învoirea. Acum, n'am ce-ți face, îl voiu aduce chiar dacă nu-ți va plăcea. Până la revedere, vă îmbrățișem pe toți.

P. S. Nu uită să ne trimiți trăsura Miercuri, sosim cu trenul de amiazi.“

Iosif Rodean ceti scrisoarea asta cu plăcere. Se bucură, că poate s'o revadă pe Maria, pe doctorul, dar mai ales eră vesel, că-i va intra în casă un om așa de laudat de genere-său. Iosif Rodean prețuia mult pe doctorul Vraciu și păreriile ce le aveă despre cineva. Apoi, omul acesta, desigur tânăr, venia pentru Elenuța. Dela Paști el își luă cu totul gândul dela candidatul Voicu: pe acesta nu-l mai putea suferi, nu-l mai învitate o singură dată în Văleni, și în oraș, din cât putea îl încunjură. Pe Voicu nu i-l recomandase nime: el îl alesese. Auzise numai că se trage dintr'o familie fruntașe. Tânărul acesta îl prinsese în cursă prin zâmbetul, prin aprobările lui nesfârșite. Apoi îi pără că-i frumos, elegant, cum credea el că trebuie să fie un tânăr de care să-i placă Elenuței. Acum se simția ușurat, că s'a scăpat de el, și bucuria că va vedeă îndată un nou candidat la mâna Elenuței, îi eră cu atât mai mare cu cât pe tânărul de-acum îl credea cu totul altfel decum eră Voicu.

Elenuța intrase în anul al șaptesprezecelea, mai putea să aștepte până cel puțin la anul

al optsprezecelea, vârsta peste care cele două logodnice trecură una cu doi și alta cu trei ani. Dar directorul dela „Arhanghelii“ aveă o grabă deosebită să o mărite pe fata asta. Poate unde-o vedeă mereu indispusă, poate un simț tainic al iubirii părintești îl îndemnă să-i asigure viitorul, poate chiar unde nu se simția destul de slobod întâlnind-o prin casa lui pe fata asta tăcută, care zâmbia așa de rar. Dar se poate iarăș să fi băgat de seamă, că Elenuța începe să se uite după clericul Vasile Murășanu. El n'ar fi dorit niciodată ca fetei lui să-i cauzeze odată dureri prea mari, silind-o să rupă legăturile ce s'ar fi putut naște cu ușurință între cei doi tineri, ținând seamă de firea Elenuței. Și el eră hotărît să le rupă, căci la o încuscriri cu popa Murășanu nu s'ar fi învoit niciodată, și ginere popă nu-i trebuia în casă.

Dupăce ceti scrisoarea generelui său chemă pe Marina și-i spuse vestea cea nouă, și-i dădă să înțeleagă, că va trebui să se poarte cu multă prietinie față de domnul cel străin.

Marinei nu-i trebuia nici un îndemn pentru asta, ei îi eră deajuns să-și vadă fata cea mare, ca să fie prietinoasă cu toată lumea.

Elenuței îi comunicară că pe Ispas vine Maria cu bărbatul său, dar despre persoana a treia nu-i pomeniră nimic. Notărășița însă începă să facă pregătiri deosebite, comandă dela oraș prăjituri, sucii grumazii unei curci, a unei găște îndopate. Elenuța băgă de seamă că slujnicile sub supravegherea notărășiței pun în ordine două odăi, și înțelese numai decât că părinții nu-i spuseră întreg adevărul: mai venia și a treia, ori poate mai multe persoane. Din unele zâmbete ale Marinei, din unele priviri ale notarului se convinse curând că nu-i vorba de mai multe persoane străine ci numai de una.

Simți cum i se strânse inima, și cum începă să se răcească. Dela Paști Elenuța gândise mult, visase și mai mult, și simția că străinul acesta va veni numai să-i tulbure visurile ei. Peste vieața Elenuței se lăsase un farmec nou, necunoscut, dela Paști încoace. Ii părea că plutește mereu pe unde foarte line, cari o leagănă dulce. Undele acestea curgeau în lumina primăverii, soarele le umpleă de străluciri: dacă închidea ochii părea că și vede strălucirile acestea.

Fiecare volum nou ce-i trimeteă clericul îi mărea acest farmec, și Vasile Murășanu își ținea c'o regularitate uimitoare promisiunea: în fiecare săptămână îi trimeteă un nou volum. Ciudat, dar fetei îi părea, că farmecul ce-o copleșea se desprindea din volumele acestea cari îi sosiau în fiecare Sâmbătă seara. Adevărul eră că fiecare carte nouă i-l apropiă tot mai tare pe cleric. Începând dela volumul

cel dintâi ce-i trimisese din oraș, Elenuța căută cu înfiorare toate fețele să vadă dacă nu mai este vr'o însemnare, vr'un șir mărunț rătăcit pe undeva. Ea ar fi dorit să afle, să găsească în fiecare volum scris câte ceva de mâna lui, părea că pentru însemnările acestea așteptă cu atâta înfrigurare Sâmbăta seara.

Dar clericul nu mai însemnă nimic în cărțile ce-i trimetea. Totuș scrisoarea lui era acolo pe adresă! Cât era de cu îngrijire scris pe panta albă ce străngea volumul. „Stimatei domnișoare Elenuța Rodean“. Când ceti mai întâi adresa asta, Elenuța îl află pe cleric foarte prozaic, dupăce chiar fetele, prietenele ei, când îi scriau îi ziceau cel puțin „drăgălașei domnișoare“ etc. Și el, tânăr, tânăr frumos, să-i spună simplu „Stimatei“. Dar dupăce frunzări în zadar volumul să afle vr'o însemnare de-a clericului, dupăce, în sfârșit, îl ceti năcăjită, se convinsese deodată că „Stimatei domnișoare“ e adresa ce i se potrivește mai bine. „Pentru ce?“ își zise însă repede.

Și, în loc de răspuns, văzû de-odată foarte aproape chipul surprins, uimit, al clericului, când în noaptea din Sâmbăta Paștilor, îi aprinse luminița stânsă. „Da, cu adevărat, Vasile nu-mi poate zice altfel decât „stimatei domnișoare“ își zise Elenuța. „Lui i se șade mai bine dacă îmi zice așa“.

Simția că alții ar trebui să-i scrie nu știu ce titlu de politețe, că, dacă-i scriu, fără ca să le ceară ea, ei folosesc aceste titluri, uneori destul de umflate și fără nici un sens, dar că el nu putea să-i zică decât așa.

Dar când își da silința să pătrundă mai adânc în deosebirea aceasta, de care nu se mai putea îndoii că există între cleric și toți ceilalți tineri, simția că nu poate înainta c'un singur pas, ci farmecul care-i învăluia sufletul, luă atunci proporții deosebit de mari; își simția sufletul mai mângăiat ca ori și când.

Visarea în care se cufundase Elenuța în zilele acestea senine de primăvară începû să se arete și în fața, și în privirile ei. Surorile o priveau de multeori cu invidie: Elenuța se făcuse cu mult mai frumoasă. O blândețe, o seninătate și o duioșie nesfârșită se desprindea din obraji ei albi și delicați, din privirile ochilor negri, umezi. Umblétel ei căpătă mlădieri noi, părea că mai mult plutește decât umblă. Și, din mișcarea brațelor, din legănatul capului ce desprindea o moleșire dulce. Era mai tăcută, dar totuș cu mult mai veselă decât înainte. Nu se mâniă, nu se irită de larma continuă din casa lor, care altădată-i era nesuferită. Iosif Rodean îi privia cu bucurie zâmbetele senine, și își zicea: „îi place acasă“.

Singură în vreun colț de divan, ori în grădină sub cireșii în floare, o împresurau mereu cântece abia auzite, ca niște acorduri largi, vaste, ce se sting în depărtare. Începû să iubească cu patimă florile și în fiecare zi pliviă, răsădiă, în straturile din grădină. Uneori se aplecă, frângându-și cu gingășie trupul svelt, sărută repede o floare, și când se ridică în obraji ei albi înfloreau trandafiri. Înflorea astfel în urma aplecării repezi, ori taine dulci, neînțelese încă i se ridicau din adâncimile sufletului?

Din vieța aceasta de vis și de plutire, în nemărgenit par'că, veni s'o trezească vestea că de Ispas un om străin va veni la ei. Eugenia și Octavia văzură că Elenuța e mai posomorită ca înainte, și se bucurau pentru că nu mai era așa frumoasă. Ea se gândi dela început cu dușmănie la străinul care veni să-i tulbure vieța, și nu putea pricepe cu ce drept pot să se apropie de ea, nechemăți fiind și nedoriți, unii tineri. I se părea că se îmbulzesc și-i păreau disgustători. Fără ca să-și deeseama, Elenuța începû să judece pe toți tinerii după un singur tip, după clericul Vasile Murășanu.

Ce simția față de cleric nu era iubire, era un fel de recunoștință care izvorîa din faptul că Vasile Murășanu nu era ca alți tineri. El niciodată nu s'a apropiat de ea nechemat. Îi păru că e un om care poate să trăiască în el însuși, care nu se urește în singurătate și care se pierde adeseori în contemplarea vieții. Elenuța îi atribuiă poate chiar prea multe calități, își zicea că e un om care plutește departe de pământ, care și când tacé, și când surăde, și când vorbește se deosebiă atât de mult de alții tineri. Uneori îi părea că-l cunoaște de mult, se gândia pe-o clipă că e un frate de-al său, altedăți iarăș, se uită în urma lui, ca după un străin pe care nu l-a mai văzut.

Când Eugenia și Octavia nu se mai putură rețineă să-i spună vestea cea nouă, Elenuța le răspunse liniștită:

„Am știut.“

— N'ai putut să știi“, zise Octavia neplăcut atinsă de liniștea Elenuței. „Noi ți-am spus mai întâi. Vezi și te silește să fii veselă. Poate îți vine norocul“.

Elenuța zâmbi cu tristeță.

„Norocul unei fete nu poate veni dela un tânăr care vânează zestre“, zise ea.

„Dar de unde știi că vânează numai decât zestre?“ O întrebă Eugenia subțindu-și buzele.

„Nu poți presupune altceva despre un om care nu te cunoaște.“

— Dar te cunoaște, dragoste, zise repede Octavia. Vezi că nu știi nimic? Te cunoaște din vedere“.

Elenuța ridică ochii spre cele două surori, și le privi cu stăruință.

„Nu, noi nu-l cunoaștem, nu știm cine-i, dar cumnatul a scris tatii, că domnul acela străin te cunoaște“, zise Octavia.

Elenuța își simți sufletul mai ușurat. Crezută întâi, că e vr'un tânăr dintre ceice s'au obișnuit să facă vizite familiei Rodean și că surorile îl cunosc, numai nu vreau să-i spună numele. S'ar fi simțit și mai nenorocită dacă ar fi fost astfel. Acum ea se gândi în zadar să-și aducă aminte de vr'un anume tânăr, care o cunoaște pe ea din văzute. Până acum nime nu i-a atras atenția într'o măsură mai mare afară de clericul Vasile Murașanu. Dar el nu putea să fie! Ea-și spuse cu hotărîre, că Vasile nu putea să fie, dar hotărîrea aceasta îi coborî o neînțeleasă tristețea în suflet. Nu l-ar fi dorit să vină, să fie și el printre cei atrași de „Arhanghelii“, și totuși îi părû rău pentru imposibilitatea asta.

Miercuri seara ea voi să se retragă de cu vreme în camera fetelor. Spuneă, că o doare cumplit capul. Eră, într'adevăr, foarte palidă și părea că în fiecare clipă poate să i se facă rău. Dar tatăl său nu se învoi odată cu capul.

„Trebuie să aștepti și tu. Cel mult într'o jumătate de ceas sosesc. Trebuie să îmbrățișezi pe soru-ta, pe doctorul.“

Elenuța rămase într'o mare neliniște până ce trăsura dură în curte. Eugenia și Octavia fugiră la fereastră, părinții erau în curte. Abia priviră prin geam cele două surori și se întoarseră repede, cu ochii plini de pismă, cu buzele strânse, albe ca perețele. Ele văzură coborînd din trăsura un tânăr înalt, brunet, cu mult mai frumos și mai elegant decât logodnicii lor. Înțeleseră într'o clipă, că partea Elenuței va fi cea mai bună, fiindcă ele credeau cu siguranță că Elenuța se va îndrăgosti nebună de tânărul acela, înaintea căruia chiar tatăl lor se plecă atât de adânc.

Din solemnitatea cu care intrară oaspeții în casă, din mișcările mai elastice decât de obicei ale notarului, din mulțumirea ce eră întipărită pe fața notărășitei, se putea vedeă, că părinților le-a plăcut dela întâia privire străinul, și că are să urmeze ceva foarte serios.

„Domnul Dr. Pavel Crăciun“ zise doctorul Vraciu, zâmbind spre fete.

Străinul se înclină ușor înaintea celor două domnișoare, apoi întorcându-se spre Elenuța o întrebă zâmbind:

„Nu cumva îți aduci aminte de mine, domnișoară?“

— Regret dar nu-mi aduc aminte“ zise aproape cu indiferență Elenuța.

„La o convenire a Românilor în Viena — într'o seară dansai cu prietinel meu Perian. V'am oprit în cursul dansului, fiindcă aveam să-i spun ceva foarte urgent și eram grăbit“, zise avocatul privind mereu la fată, cu multă simpatie.

„Nu-mi aduc aminte“, zise din nou Elenuța, apoi trecu repede lângă soru-sa Maria, și începură să-și spună o mulțime de nimicuri.

Vremea trecu repede până la cină, deși se putea simți mereu aerul de solemnitate, în toate convorbirile, în toate mișcările celor din casă. Cele două logodnice mai ales se simțiau foarte stânjenite. Le izbiă mereu superioritatea avocatului Crăciun de care logodnicii lor erau departe.

Avocatul Dr. Pavel Crăciun eră dintre oamenii corecți și 'n vorbe și 'n purtări, cari nu se silesc să fie astfel ci se poartă așa în chip firesc, eră dintre oamenii conștii de puterea lor, cari nu caută să placă nimănui cu sila, și rămân totdeauna mulțumiți orice primire le-ai face. Rămân mereu corecți poate chiar pentru faptul că-și cunosc superioritatea și puțin le pasă de părerile altora despre ei. Crăciun băgă de seamă îndată că Elenuța nu l-a primit cu zâmbetul acela fugar, dar care spune așa de mult, cu care îl întâmpinără pân' acum alte fete. În locul lui altul poate s'ar fi simțit chiar ofensat de răceala cu care-i spuse Elenuța câteva cuvinte... Dar el, după ce o cercetă din câteva priviri repezi, cum fac oamenii cari se știu orientă cu ușurință și își fac o părere destul de adâncă din câteva priviri sau vorbe, se convinse că fata asta ar fi foarte potrivită ca să-i fie soție, și se mulțumi cu atât. Nici nu se gândi dacă ar putea să se îndrăgească de ea sau nu: îi eră deajuns convingerea că pentru a-i fi soție, pentru a-l însoți în cercurile în cari se învârtea el, Elenuța ar fi potrivită. Chiar în drumul spre căsătorie el nu-și pierdû nici pe-o clipă simțul realității, orice pas în drumul acesta știă că trebuie să-l facă având ochii ațintiți mereu asupra vieții ce i se deschidea lui cu atâta noroc, și nici prin gând nu-i trecu să cadă în visări, ori să înceapă a face curte Elenuței. Oamenii prea corecți în lucrările lor de obicei sunt cu inima cam îmbătrânită; închipuirea la ei rămâne cu mult în urma minții, care le zidește mereu o viață întregă din calcule și prevederi.

Acest tânăr eră, ce e drept, frumos, impunător, elegant, dar din severitatea liniilor feții sale se vedeă că viața pentru el înseamnă mai mult luptă și învingere decât plăcere.

El începû cu doctorul Vraciu și cu notarul să se cufunde cu totul în modalitățile de exploatat ale băii „Arhanghelii“; vorbiră despre deosebitele straturi de pământ, de stânci,

despre direcția urmată de obicei de vinele aurifere, despre cazurile când se poate descoperi aur liber și despre originea acestor bogății ale pământului. Advocatul începui, spre uimirea lui Iosif Rodean care nu mai înțelegea nimic, începui un întreg tractat de geologie, îi purtă prin deosebitele epoce de formațiune ale pământului, și sfârși afirmând că pe sub valea în care era așezat satul, unde era și casa notarului, trebuie să se continue nesmintit vinele de aur cari tind dela Corăbioara, dinspre răsărit, și se ivesc în „Pintenul“ și alte băi din Munții Apuseni.

„Chiar sub casa dumnilale, la o adâncime de treizeci-patruzeci de metri cred c'ai nimeri continuarea vinelor de aur“, zise el cu hotărîre. Partea din urmă a cuvântării lui Crăciun o înțelese și directorul dela „Arhanghelii“.

— Nu știu ce-i drept, ce nu, d-le avocat, dar se spune că la săpatul unei fântâni s'ar fi aflat într'adevăr piatră, care măcinată a dat aur“, zise el, încântat că poate sprijini cu ceva părerea lui Pavel Crăciun.

„Nu mă îndoesc cât de puțin de adevărul acestei afirmări, zise el repede. Numai cât aurul de-aici va mai hodini în pământ cine știe până când! Poate niciodată nu se vor bate galbini din ei.

— Pentru ce nu?“ întrebă doctorul Vraciu.

Aici avocatul începui o nouă conferință despre vinele de apă, despre solurile nisipoase, și sfârși arătând că nu s'ar plăti scoaterea aurului din vinele continuate pe sub sat, fiindcă apa le-ar face greutate enorme.

„Nici nu știam că te pricepi și la geologie, dragă prietino“, zise doctorul sculându-se și apropiindu-se cu toții de odaia vecină unde masa era așternută.

„Mie-mi place știința asta, răspunse vesel Crăciun, când am, cât de cât timp liber cetesc bucuros despre tainele acestea ale pământului.

Cina la început fusese destul de tăcută. Iosif Rodean părea încurcat în fața omului ăsta care părea că se pricepe mai bine ca el la căile pe cari s'a încheat aurul în pământ. Mâncă în tăcere, aruncă din când în când priviri ciudate spre avocatul Crăciun. Cele două fete multă vreme spionară pe Elenuța, care era și acum foarte palidă, dar cele două logodnici credeau că Elenuța e prea emoționată de apropierea viitorului bărbat. Însă, mereu spionând, după un restimp descoperiră pe fața Elenuței un fel de silă, și cele două surori numai decât se schimbă. Pe cei dela masă, afară de Elenuța, îi încurcă pe toți într'un lanț de întrebări, convorbirile începură cu veselie, și doctorul Vraciu le trimise un zâmbet de mulțumită: până aci aproape numai el rupea tăcerea dela masă. Larma era elementul lui Iosif Rodean,

și îndată ce o auzi, îi părui că se trezește dintr'o amorțire, și, luând sfârșit solemnitatea de până acum, petrecania se începui.

Însă îndată Maria, scuzându-se cu oboseala drumului îndelungat, se ridică dela masă și o duse cu sine și pe Elenuța.

„Vă lipsesc puțin de-o plăcere“, zise ea arătând spre Elenuța.

Nime nu răspunse ci bărbații priviră zâmbind spre cele două femei, ca și când ar fi zis: mergeți numai, știm noi pentru ce vă retrageți.

Abia eșiră în gangul ce ducea spre odaia pregătită pentru Maria și bărbatul său, și sora cea măritată îi puse Elenuței mâinile pe umăr, o opri, și o întrebă zâmbitoare:

„Ce zici draguță? Îți place?”

— Advocatul Crăciun?“ răspunse fata, lăsându-și brațele moarte dealungul trupului.

„Da.

— Poate să fie un om foarte cumsecade, dar mie nu-mi place.

— Ei, auzi tu ce spune! Auzi tu găscuța!“ se uimi Maria luând-o la braț și conducând-o în camera ei. Aprinse repede lumânarea din sfeșnicul de argint, apoi apropiindu-se de Elenuța, punându-i din nou mâinile pe umeri, o întrebă, privind-o țintă în ochi:

„Ce nu-i place domnișoarei în protejatul nostru?”

— Ți-am spus că poate fi un om de omenie“, răspunse fata ferindu-și privirile.

„Dar nu-ți place!”

— Nu. Pentru ce să-mi placă?“ întrebă Elenuța oprindu-și de data asta privirile pline de melancolie asupra Mariei.

„Uite, uite! strigă Maria, domnișoarei noastre chiar nu-i place! Credeam că numai glumești.“ Ea își retrase mâinile de pe umerii fetei, o luă de mână și șezură amândouă pe divanul de catifea albastră.

„Să-mi spui“, zise ea cu vocea schimbată, mai adâncă, cu mult mai simpatică decât înainte, „să-mi spui ce afli respingător în avocatul Crăciun?”

— Nu aflu nimic“, răspunse încet Elenuța.

„Și totuș nu-ți place!”

— Ei, Doamne!“ începui iritată puțin Elenuța, „dar omul e așa ca un arbore de pildă, ca un pom?”

— Ca un pom?“ făcui mirată Maria.

„Apoi da! Un arbore poți să spui dacă-ți place dela întâia vedere. Te uiți la trunchiu, la ramuri, la frunze și zici „ce arbore frumos“. Simți că printr'asta ai spus totul, că despre arborele acela nu mai ai ce să zici, și-ți place. Dar un om!”

— Ei bine, un om care e tot așa de tânăr, de frumos ca și arborele de care ai spus tu!“ zise Maria nepricepând pe soru-sa.

„Nu, dragă soră, nu e tot atâta! începui Elenuța cu însuflețire. Pe un om îl cunoști nu numai cu ochii. Ce cunoaștem cu ochii e foarte puțin.

— Ah! da! înțeleg acum, zise Maria, nu vrei să te declari până nu vei avea prilejul să-l cunoști mai de aproape pe protejatul nostru. Foarte bine faci. În urmă tot are să-ți placă!

— Dar nu înțeleg pentru ce ar trebui să-mi placă tânărul ăsta sau oricare altul!“ zise cu vocea înălțată Elenuța. „Nu pricep pentru ce ni se arată azi o față cu mustață, mâne alta! Ce înțeles are defilarea asta de panoramă?”

— Că trebuie să ne mărităm, dragă Elenuțo. E acesta un chip de-a face cunoștință cu oameni“, zise cu blândețe Maria.

„Minunat mijloc, n'am ce zice!“ spuse cu vocea plină de ironie Elenuța. „Ca și când ai avea să cunoști penele unui cocoș, creasta, ciocul! Și dacă te pune păcatele să spui că-ți place cucurigatul lui, îți strigă toată lumea: ce fericire! îi place cântecul cocosului, are să-l cumpere cu siguranță. Și nu se gândește nime, că cucurigatul lui te deșteaptă de obicei în zorii zilei din visurile cele mai frumoase.

— Așa dar l-am adus în zadar?“ întrebă după un restimp Maria.

„Pentru ce să-l fi adus în zadar?”

— Dacă nu-i pe placul tău!

— Asta nu înseamnă că a venit în zadar. Măine e o frumsețe la noi, excursie la izvor, feștanie, botez, petrecere în muntele Vlădenilor! Va vedea lucruri noi și nu-i va părea rău că a venit. În sfârșit mie încă nu-mi face nici o neplăcere. Se vede un om, care gândește. Dar de aici până la măritat mai este! Depărtarea e tot așa de mare ca și când nu l-aș fi văzut niciodată.“

Maria, la cuvintele din urmă ale Elenuței, trăsări, o privi cu băgare de seamă și-i zise:

„Așa dar ți-e indiferent?”

— Tot așa de indiferent ca și doctor Eugen Ionescu pe care nu l-am văzut nicicând, și nici nu știu dacă există“, răspunse Elenuța râzând.

„Impresia ce ți-a făcut e atunci dintre cele mai nenorocite“, zise Maria.

„Nenorocite?”

— Da. Nu te vei mărita cu el niciodată!

— Asta e adevărat“, răspunse cu veselie Elenuța, „dar cred că nu e nici o nenorocire. Eu, de altfel, i-am spus și lui Ghiță, că presimt de mult, că voiu rămâneă fată bătrână“.

Ea spuse cuvintele acestea veselă, fericită. Se sculă de lângă soru-sa și începui să danseze, cântând, prin casă. Maria o privi un restimp, apoi ca și când i-ar fi venit ceva

în minte, se ridică repede, ajunsse pe soru-sa, o opri, îi puse iarăș mânilor pe umeri, și-i zise:

„Mi se pare c'am venit prea târziu.

— Prea târziu?”

— Da. Tu iubești pe altul“.

Elenuța i se smulse repede din brațe, mai săltă de câteva ori prin casă, apoi se opri, și începui să-i bată soru-sii în pumni, c'o bucurie copilărească.

„Pe nime! Pe nime! Pe nime! Dar nu vreau să mă mărit. Uf, nu-i mai urât decât să te măriți“, zise ea râzând. Apoi văzând că soru-sa se apropie, începui iar să danseze prin casă, în jurul mesei. Ochii ei negrii străluceau sub sprâncenele dese, groase, ca două arcuiri de cărbune și obraji ei erau înfloriți cu trandafiri.

Maria se opri, și-i zise cu hotărîre:

„Ori ce-ai spune, tu ești îndrăgostită!“

Elenuța se opri din dans, se strecură ușoară lângă soru-sa, o cuprinse cu brațul alb pe după gât, și-o sărută pe obraz.

„Nu sunt, dragă soră mare! Nici nu m'am gândit! Sunt veselă, că nu-mi place de protejatul vostru! Atât!“ Ea tăcu, o sărută și pe obrazul celalalt, apoi adause: „Măne, la excursie, te rog să fii cu mine și cu el să-ți fie de urât. Vei fi așa de bună?“

Maria o privi cu bunătate, cu dragoste: veselia Elenuței părea că-i umpluse și sufletul ei cu lumină.

„Vorbă să fie, o să te-ajut“, răspunse ea zâmbind. „Dar mie totuș mi-ai putea spune: cine-i?“

Elenuța în loc de răspuns își înălță sprâncenele, își întinse puțin gâtul și o privi cu ochii măriți, ca și copiii cari vor să ascundă că pricep întrebarea.

„Nu te mai face că nu 'nțelegi, dragă Elenuță! Spune-mi, n'o să-ți descopăr taina!“ zise Maria tot cu bunătate.

„Dacă vrei îți spun cu jurământ: nu-i nime. Cine-ar putea fi?“ Ea răsese și îmbrățișe din nou pe soru-sa.

„Bine! Dacă nu-mi spui, tot voiu află eu odată! Dar acum întoarce-te la masă, o să-ți iee în nume de rău că întârzi atâta. În schimb îți promit că măne, din cât voiu putea te voiu suplini pe lângă avocatul nostru!“

Cele două surori se despărțiră, dar Elenuța se duse de-auna în camera fetelor și se culcă.

*

A doua zi merșeră cu toții la biserică, apoi după liturghie, îndată după preotul Murășanu și cantori, se duseră și ei în fruntea procesiei până la izvorul unde se făcea la Ispas feștanie. Izvorul acesta avea, din bătrâni, o istorie. Ci-că aici ar fi adus pe-un băieș strivit de stâncă, l-ar fi spălat cu apă, și, omul, deși

eră mai mult mort decât viu, deschise ochii la cei dintâi picuri ce-l stropiră, își făcù cruce, și se ridică îndată. Ca prin farmec rănile lui se închiseră, și omul, mântuit, o săptămână s'a rugat în genunchi lângă izvor. Așa se vădî atunci că apa lui e făcătoare de minuni. Alte vindecări mai neînsemnate se întâmplaseră și în vremea mai apropiată, dar totuș vindecarea băieșului rănit îi făcea și acum renumele.

Izvorul acesta, numit al „Preceștii“ eră destul de departe de sat, în muntele Vlădenilor. Inșă cerul eră limpede, luncile pline de flori, păsări cântau neobosite, în procesie eră aproape întreg satul, și drumul îl făcură aproape fără să bage de seamă.

Directorul dela „Arhanghelii“ eră cu mult mai vesel decât eri. Se mai obișnuise și cu avocatul Crăciun, apoi Elenuța azi eră numai răs și veselie. Ea mergea cu soru-sa Maria și cu avocatul. Soru-sa îi promisese că va ajuta-o în conversația cu avocatul, dar acum vedeă uimită că nu e nici o trebuință de acest ajutor. Și se gândia: „poate că fata asta rade de mine, și protejatul nostru i-e mai mult decât simpatic“. Dar, puțin după ce intrară în pădurea bătrână de brad, văzû că se înșelase, și până la izvorul „Preceștii“ ea trebuî să-i țină tovărășie lui Crăciun. Elenuța tăcea cu încăpăținare.

Când intrară în pădure avocatul, încurajat de veselia Elenuței, se aplecă puțin spre ea și-i șopti: „Nu ești dumneata zina pădurii?“

La cuvintele acestea veselia Elenuței amuți deodată, și ea începû să privească cu stăruință în lături. Abia mai răspundeă câteodată cu un „da“ sau „nu“.

De câteori ieșiau Valenarii la izvorul „Preceștii“ își duceau totdeauna și merinde și beutură. După ce se făcea sfințirea apei, după ce se botezau, urmă petrecere pe pajiștea poienii, până târziu după prânz. Petrecere cu mâncare și beutură, fără joc.

La Ispasul de-acum, înșă, birtașul Spiridon își improviză un cort, cecece nu făcuse pân' acum, și îndată după feștanie începû să împartă beutură. El presimțise bine că 'n anul acesta nu se vor îndestuli oamenii cu beutura ce și-au dus-o de-acasă!

Pălcuri-pălcuri se așezară pe pajiște, desfăcură merindețele; răsul și veselia începû numai decât și ținû până spre seară. Pădurea din jur înghițea cu lăcomie larma ce se ridică mereu, și trimetea până departe chiotele ficiorilor. După ce se așezară și ai notarului pe pajiște, Elenuța care rămase mereu tăcută până acum, zise c'un fel de sfială:

„N'ar fi bine să-l învităm și pe părintele? E numai singur cu diacul Gavril“.

Notarul, notărășița priviră încătrău se uită fata și văzură că într'adevăr cele două fețe bisericesti sunt singuri și păreau obosiți.

„N'ar fi rău“, zise Marina.

„Dacă vreți n'am nimic împotriva, deși pe mine nu m'a botezat“, zise Iosif Rodean privind c'un zâmbet de ironie spre popa. El într'adevăr n'a vrut să se apropie să-l stropească popa cu aghiasmă.

„Să-l învit?“ întrebă din nou Elenuța.

„Nici nu mai întrebă, răspuse Maria, ne mai trebuesc ajutoare la gâsca asta“.

Elenuța se ridică sprintenă, ușoară, și se apropie de părintele.

„Sunteți invitați la masa noastră“, zise ea simțind că se roșește până după urechi. Îi eră ciudă pe agitația ce începû s'o stăpânească, fără să înțeleagă de unde s'a născut.

„Mulțumim, domnișoară, o să venim numai decât“, răspuse cu vocea sonoră, hotărfită, părintele.

„Să mergem la un pahar de vin!“ zise diacul răsımându-se 'ntr'un cot.

Dar Elenuța nu se mișcă de lângă ei.

„Vă rog să veniți acum, zise ea. V'așteaptă.

— Oho! făcû diacul, iacă ne sculăm!“

Porniră toți trei, și popa Murășanu o întrebă numai decât:

„Cum v'a plăcut procesia, domnișoară?“

— Ca de obicei, domnule Murășanu; aș veni în toată săptămâna odată la izvorul „Preceștii“, dacă ar fi după mine“. Ea spuse cuvintele acestea cu ușurință, c'un fel de stimă. Simția că nu mai e îmbujorată, că se liniștise. Înfașisarea, privirea, vocea preotului aveă totdeauna darul s'o liniștească, s'o umple de încredere.

„Numai eu mi-am mai dat duhul pân' aici“, zise moșul Gavril. „Să urci și să mai și cânti nu-i mai slujbă pentru mine. De-acum o să-l las pe Niculiță în loc.“

— Nu s'a prea văzut pe dumneata să fii obosit, moșule“, zise Elenuța. „Dimpotrivă la feștanie ai cântat foarte frumos.“

— Pădurea și cerul lui Dumnezeu, face asta, domnișoară“, zise diacul măgulit de lauda Elenuței. „Aici, între brazi, e o biserică cum nu pot zidi oamenii.“

— Da, e adevărat“ începû Elenuța. „E așa de deosebită slujba din biserică de cea din natură. Nu-i așa, domnule Murășanu?“

Dar preotul nu mai apucă să-i răspundă. Ajunseră și notărășița îi primi cu bucurie și-i poftiră să șadă cu ei.

De-aici încolo Elenuța nu mai fû tăcută. Veselia îi reveni din nou. Dar cine ar fi stat să o urmărească mai deaproape ar fi băgat de seamă, că toată atenția sa eră îndreptată spre cele două fețe bisericesti, mai ales spre părintele Murășanu. Ea-i alegeă bucă-

țelele cele mai bune, ea-i turnă mereu vin în pahar, pe el îl îndemnă neconținut. Lui îi zâmbia, lui îi râdea, el părea că e izvorul veseliei sale întregi.

Dar, plimbarea pân' aici, aerul de munte, recrearea înviorătoare ce-o simțești, când după un drum îndelungat te întinzi pe pașiște, le făcără tuturor o poftă de lup; și o veselie deosebită. S'ar putea numi mai mult îndestulare, stadiul întâiu al hodinii ș'al mâncării, în care fiecare se simte, se bucură, se defectează de sine însuși mai întâi. Vorbește, zâmbește cu alții, ține chiar discuții, dar din toate acestea nu înțelege nimic: simte numai deliciul mâncării ș'al hodinei.

Navea deci cine s'o urmărească mai de aproape afară de notarul Rodean, care, intrigat de prezența părintelui, nu se simțea chiar tihnit, și din când în când ridică ochii la fata care-l serviă mereu pe popa și pe diacul.

Grija delicată ce o purtă Elenuța față de părintele Murășanu o observă după un restimp și Maria, și pe-o clipă îi părură că i se luminează. Dar alungă numai decât gândul ce-i veni: „Nu se poate, își zise cu hotărîre. Va fi altul“. Ea, din seara trecută se muncise în zadar să găcească pe tânărul în care credea că e îndrăgostită Elenuța. Se opri la foarte mulți, dar nu se putea lega de nici unul. În urmă își zise: „E o prostie să mai cerc să-l aflu. Elenuța a umblat prin multe orașe“. Dar de crezut credea că inima sorioarei sale nu-i mai slobodă. Din purtarea ei ciudată de-aseară se convinsese deplin.

*

La patru după prânz trăsura așteptă în curte să-i ducă la gară pe oaspeți. În poiana din muntele Vlădenilor nu rămaseră mult, și la ceasurile două, familia directorului dela „Arhanghelii“ dimpreună cu oaspeții erau acasă.

Iosif Rodean, Marina, cele două logodnice stăruiră îndelungat pe lângă doctorul Vraciu să mai rămână. Dar nici el nici avocatul Crăciun nu mai puteau rămâne: amândoi aveau afaceri urgente.

„Dracu s'o ia vieață!“ strigă înfuriat notarul. „Dacă ești așa de tare legat de un oficiu nu se plătește să trăiești.

— Ți-e ușor dumnitale“, zise ginerele zâmbind.

În urmă se împăcară sub condiția ca să rămână aici Maria până Duminecă.

Elenuța bătă în palme de bucurie pentru deslegarea asta, își îmbrățișe sora, o sărută pe amândoi obrazii, zicându-i mereu:

„Cât îmi pare de bine! Cât îmi pare de bine!“

Cu puțin înainte de patru întâi doctorul Vraciu luă o înfățișare solemnă, par'că i se mai întunecă fața; el șopti ceva și cu directorul și cu avocatul și aceștia îndată deveniră asemenea plini de solemnitate, numai cât lui Iosif Rodean, cum beuse foarte mult astăzi, îi ședeă nespuse de caraghios solemnitatea asta: părea că alt om îi caută din fața mare, vineție și altul din ochii și din nas. Păreau două fețe contopite: una de cea mai completă îndestulare și alta inspirătoare de solemnitate.

Femeile, în clipa asta erau într'altă cameră, eși îndată și doctorul Vraciu, și cei doi rămăseră singuri.

„Vremea e scurtă, domnule director“, începă foarte liber, nestânjinit de nici o considerație, avocatul Crăciun. „Cred că ginerele dumnitale te va fi încunoștințat despre scopul vizitei mele.“

Pe cât părea de liniștit avocatul pe atât eră de agitat Rodean. Cum eră și plin de vin, începă să fiarbă întreg, ca într'un cazan. Ținea mult să se facă înrudirea asta.

„Da, domnule avocat“, zise el bufnind.

„Eu, deci am onoarea de-a cere pe fiica dumneavoastră Elenuța în căsătorie. Adevărat că simțămintele fetei nu le cunosc în deajuns până acum, dar cred că ea nu mă va refuză“, adause zâmbind. El se gândi, într'adevăr că Elenuța, când tăcū deodată după ce-i spusese: „Nu ești dumneata zina pădurii“, e pe calea de a se îndrăgosti de el. Oamenii prea serioși și prea corecți se înșală ca și alții, ori poate și mai tare.

„Noi suntem învoiți, domnule avocat“, răspunse c'o voce foarte răgușită notarul. „Noi suntem fericiți. Cred că și fata se va învoi!“

El își ridică acum privirile și așteptă să întâlnească strălucirea fericirii pe fața, în ochii avocatului.

Dar acesta, fără nici o emoție, zise iar:

„Așa dar o lature a chestiei ar fi limpezită.

— Totul e limpezit“ strigă, cu bucurie Rodean.

„Să-mi dai voie“, zise destul de rece avocatul. „O lature a afacerii e limpezită, dar a doua, nu. Și a doua e următoarea: cer optzeci de mii zestre, cari bani, într'un libel de depuneri, să-mi fie predați în ziua cununiei.“

Notarul făcū un pas înapoi, îl privi prosteste și după un restimp de tăcere îi strigă:

„Ceri optzeci de mii pe cari să ții predau într'un libel de depuneri în ziua cununiei?“

Avocatul surprins de vocea detunătoare a directorului se uită la el, îl văzū negru și amenințator, avū o mișcare instinctivă de retragere, dar totuș, răspunse:

„Da, atâta zestre cer!”

Toți muschii se mișcau ca niște vietăți în fața mare a notarului. Ochii lui se injectară cu sânge, se vedeă, că foarte cu greu se stăpânește.

„Și eu îți cer dumnitale să ieși numai decăt!” Ori cât cercă să se săpânească, cuvintele acestea se auziră până în camera a treia, jos în curte. „Să ieși numai decăt! Nu mai am poftă să te văd. M'ai înțeles?”

Uimit, palid, tânărul eșise în gang pe când notarul răgneă cuvintele din urmă. Eră convins, că Iosif Rodean are un acces de nebunie din cauza prea multei beuturi ce-o înghițise de-aseară. El nu răspunse nimic la întrebările celorlalți, își luă adio, palid, c'o ușoară tremurare în toate membrele, coborî amețiți scările, și se simți mai bine abia când se lăsă pe perna trăsुरii. Sus în casă eră larmă mare, tunetele notarului se spărgeau mereu. Abia sosi doctorul, și sluga atinse caii, cari eșiră ca o vijelie în uliță.

Directorul dela „Arhanghelii” abia într'un târziu putu fi liniștit de Marina și de fete. Învinețise, se 'negrise, și ziceă mereu:

„Ce nerușinare! Să vină el, un sărântoc, și să-mi spună mie, directorului dela „Arhanghelii”, câtă zestre să-i dau fetei! Mie! Ce ticăloșie! Nu! Să-mi dai pace, nu mai vreau s'aud de el.”

Cuvintele din urmă o priveau pe Marina, care, după ce se mai linișți notarul, ziceă c'ar fi bine să-l cheme înapoi, să-i spună c'a fost o neînțelegere la mijloc sau orice, numai să nu se strice căsătoria asta.

Directorul Iosif Rodean însă nu mai voiă să audă nimic de el. Se plimbă prin casă, bufnind mereu pe nări, sforăind aproape ca și caii când sunt speriați, și nu se mai puteă liniști. Nu-i puteă eși din gând c'a fost cu puțință să-i numească zestrea, omul acesta pe care-l stimase foarte mult. Când a putut înțelege că avocatul îi răpește toată bucuria, toată fericirea lui, îi veni să-l strângă de gât, și brutalitatea ce-a dovedit-o a fost numai o palidă lumină a flacării ce ardea în el.

Dacă ginerele său Vraciu, ori cei doi logodnici de-acum, ar fi urmat pe Crăciun și ar fi cerut zestre, mai ales o sumă definită, de bună seamă ar fi pățit ca și avocatul. Căci, pe lângă patima de-a scoate tot mai mult aur din „Arhanghelii”, bucuria vieții directorului Rodean eră să surprinză, să uimească, să facă furoare cu bogăția sa. Patima aceasta, cum s'a mai spus, eră chiar mai mare ca cea dintâi. Pentru el eră o cerință capitală a fericirii să-și înzestreze cât mai bine fetele, dar înzestrarea aceasta să-l privească numai pe el, să știe numai el de ea. Eră pentru el un deliciu neînchipuit să

audă șoapte, îndată ce eră vorba de căsătoria vr'uneia din fetele sale, că-i va da atâta și atâta zestre! De orice sumă auziă spunându-se el râdea în sufletul său, își bătea joc de oamenii aceștia cari nu pot să gâncească ce zestre poate el să dea unei fete, și gustă înainte mulțumirea adâncă de-ai vedeă pe toți uimiți, îngroziți chiar, auzind pe urmă ce sumă a statorit directorul dela „Arhanghelii” pentru o fată.

Tot intervalul dela logodna și până la căsătoria unei fete Iosif Rodean aveă plăceri adânci auzind șoaptele altora despre înzestrarea copilei sale. Din cât puteă se sileă chiar să lungească intervalul acesta cât de mult, să tot amâne căsătoria, ca beția lui de fericire să țină cât mai îndelungat. În restimpul ăsta îi părea că prețul lui crește enorm, că oamenii îl privesc cu mai mult interes, c'un fel de teamă și de admirație.

Dela logodna Eugeniei și Octaviei eră cufundat în înfrigurarea asta de fericire bolnavă. El se hotărîse chiar să zidească în oraș două case noi, două palate, pe seama fetelor sale. Gândul acesta îl umpleă cu mulțumire nouă, nu-l spuneă la nimeni, nici nu gândiă să-l intrupeze pân' la primăvara viitoare. Las' să nu știe nici cei din casă nimic, nici fetele, nici Marina! Las' să poată zâmbi cât mai des, pe socoteala acestor palate, fără să-i priceapă cineva zâmbetele!

De când îi scrisese ginerele său despre un peitor pentru Elenuța, el începă să se gândească la trei ospețe deodată. Elenuței se gândiă să-i dea o zestre princiară, să bage în sperieți pe concetățenii lui Crăciun. Și, iată, nebunul ăsta, vine și stabilește el zestrea! Nime să nu mai șoptească, nici o părere să nu se mai audă despre înzestrarea Elenuței! În vreme de câteva zile toți să știe cât a cerut avocatul! Nu i-ar fi putut da prin nimic o palmă mai aspră decăt cerând cele optzeci de mii. Notarul eră rănit adânc de gândul că un om a cutezat să ceară dela el o anumită sumă de bani. Ce poate și străinul cât poate da el, cât s'a hotărît să dea? În aceste două lucruri el se simțiă suveran, și nu permiteă nici un amestec străin.

Îndată ce înțeleșese despre ce-i vorba, Elenuța izbucni într'un răs nestăpânit, cum nu o mai auziseră niciodată. Marina se trezi prea târziu să-i facă semn să se depărteze: fata știă c'ar mări și mai mult mânia notarului și fugi îndată pe gang, se închise într'o cameră și râdea mereu, cu o patimă care creștea din ce în ce, hohotea ca o nebună.

Ea suspină încă de răs, când notarul mai liniștit, trecând pe lângă ușa o deschise repede și-i strigă cu mânie:

„Ai putea să nu te veselești înzadar. Țsta s'a dus, dar să nu crezi că-mi voi lua de ginere un popă.

— Un popă?“ întrebă cu uimire par'că, Elenuța, contenind din răs, dar ochii ei zâmbeau mereu.

„Nu crede că-s orb! N'am văzut eu cât te-ai mai învățit astăzi în jurul vulpoiului celui bătrân?

— Doamne ferește!“ zise Elenuța, mereu veselă și râsul o bufni din nou.

Tot ce se întâmplă mai înainte îi părură atât de ridicol, încât nu mai putea simți nici o impresie nouă, și nu putea fi decât de-o veselie nestăpânită.

Directorul dela „Arhanghelii“ o părăsi urmând mâniaș. El n'avea chef de glume în clipa asta. Deși era mulțumit de ce făcuse, simțea o adâncă părere de rău că-l pierduse pe avocatul Crăciun. Simțea că ar fi fost o parte strălucită pentru Elenuța.

În vremea asta trăsura care ducea în goană pe cei doi ajunsese departe. Doctorul și avocatul nu-și spusese o vorbă încă. Avocatul nu-și putea da seama nici acum de ce s'a întâmplat. Erau clipe când îi părea că a fost numai un vis urât.

Doctorul Vraciu era cu inima strânsă. Se

simțea nenorocit că pe cel mai bun prieten al său l-a adus la o umilire așa de mare. Trebuia să-i spună mai de aproape ce fel de om era socrul său! Dar doctorul nu se gândise că prietenul său se va grăbi atât de tare să aranjeze căsătoria asta.

Târziu, făcând o mișcare de silă, avocatul își întoarse fața spre doctor. Un zâmbet rece, batjocoritor era întipărit pe obrajii lui, în ochi, în colțul buzelor.

„La părul lăudat să mergi cu sacul spart, zise el cu disgust. Știam vorba asta din bătrâni, dar par'că dracu-mi luase mințile.

— Tu ai fost de vină!“ răspunse cu silă doctorul.

„Eu?

— Da! Dau cu socoteala că i-ai cerut zestre“, zise mai hotărât doctorul.

„Asta se 'nțelege! Dar era de lipsă pentru asta un așa scandal?

— Nu trebuia să ceri nimic, și în schimb căpătași mai mult decât ți-ar fi trecut prin gând! Te-aș fi făcut atent la slăbiciunea socrului, dar nu credeam că tu, la întâia vizită, vei ajunge până la zestre“.

Ei tăcură și se retrase fiecare într'un colț al trăsurii. Din ziua asta preținția lor fu străbătută de-o răceală continuă.

(Va urm.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din trecut

de Henri de Règnier.

Pe lacul care doarme doar trestia palpită;
Trecând, se mai aude în adieri grăbite,
Ca o sfioasă ceată de paseri, nezărită,
Ușoara tremurare de brise 'nnăbușite.

Și luna, de pe față, divina ei paloare
Și-o ia, desfășurând-o pe șesuri nesfârșite,
Iar vântul ne aduce mirezme-adormitoare,
Culese din boschete și câmpuri înflorite.

Dar iată că tresare cuprinsul de-o cântare
Oftată de izvoare ce plâng pe înnoptate.
În inimă, adâncă și caldă 'nfiorare
Deșteaptă 'nct regretul iubirilor uitate.

Și din trecut apare imaginea-amintirii
Tot tristă și frumoasă ca 'n seri de altădată.
Pe buze de departe cuvintele iubirei
Șoptite 'n umbră iarăș încep să se abată.

G. Duma.

Cronici.

Literatură.

Discursul de recepție rostit în Academia Română de d-l Delavrancea.

Politica a adus d-lui Delavrancea multe succese: l-a făcut să urce scările palatului, să se odihnească puțin pe un fotoliu ministerial, să-și împodobască fracul cu un număr de decorații, să fie aclamat în sălile de intrări publice cu atmosfera îmbăcsită de duhoarea rachiului, tutunului și... a democrației igienice, să fie ridicat în slăvi prin frazele flocoase ale oratorilor cu minte bontură din campaniile electorale. Și cu toate acestea, d-l Delavrancea a fost un străin rătăcit, sau mai corect, un străin mânat cu brutalitate pe căile politice, purtat ca un rege prizonier prin așezările de barbari „cari l-au dus prins“.

Un caricaturist infățișase odată pe noul academician în chipul sfinxului. Cred că artistul se gândise că precum sfinxul privește peste întinsul pustiului galben care e răscolit mereu de furtuni, fără ca prin aceasta să devină mai roditor ori mai sterp, tot astfel d-l Delavrancea va fi privit peste pustiul luptelor politice, adânc măhnit că nu se poate strămuta aiurea.

O luptă crâncenă trebuie să fi fost totdeauna între Delavrancea artistul și între Delavrancea omul politic. Și, din fericire pentru literatură, pentru cugetarea românească a învins mai totdeauna artistul. În discursurile sale politice, chiar atunci când vorbea despre petrol sau tramvai, preocuparea de căpetenie îi eră cum să găsească cea mai frumoasă formă în care să-și îmbrace gândirea. Camera îl ascultă, fermecată, chiar atunci când vorbea despre o chestiune care se discutase și se votase cu câțiva ani mai înainte, cum ai ascultă un violonist celebru a cărui frază muzicală, ori din ce operă ar face parte, îți cucerește sufletul. Se vede bine că vorbește un străin venit din împărăția frumosului, obișnuit să se miște și să grăiască într'alt chip, de cum se obișnuiește în lumea politică.

Și ce păcat că acest mare talent n'a putut fi numai al literaturii! Poate Academia l-ar fi putut smulge mai de mult din învălmășagul luptelor. Se pare însă că abia acum această instituțiune s'a gândit că în secția literară, pe lângă autori de gramatici și filologi, s'ar cădea să pătrundă și câte un scriitor.

Discursul de recepție rostit de d-l Delavrancea în ziua de 22 Maiu a fost unul din cele mai interesante, mai ales prin partea polemică. Profesia de credință a d-lui Delavrancea merită să fie relevată. „Eu n'am făcut parte din nici o școală literară, n'am întemeiat nici o revistă“. Să nu amintim oare ilustrului academician după ce s'a lăpădat de „Revista nouă“ a lui Hașdeu nici de acea „Luptă literară“ pe care o susțineă, cam pe la 1888, împreună cu d-l Mille și Vlahuță și în care d-sa publică un studiu despre Carol Scrob,

Tinc, Matilda Cugler-Poni? Nu credem să fie un păcat dacă cineva a scos o revistă, sau dacă a aparținut unei școale literare. Oricât ar voi d-l Delavrancea să pară ca un singuratic erou ibsenian, tare, tocmai pentru că a fost singur, noi credem, totuși, că mișcarea literară, atâta cât eră, cum și tendințele ei, poate fără „școli“, l-au influențat în deajuns. Iar dacă n'a înființat nici o revistă și n'a căutat să facă dumnealui o „școală“ literară, să ne dea voie să socotim lucrul acesta ca o absență dela o mare datorie. Trebuie să spun că dacă azi domnește o complectă anarhie literară, apoi vinovați sunt marii noștri scriitori: Delavrancea, Vlahuță, Coșbuc (cu circumstanțe atenuante), Brătescu-Voinești că nu conduc mișcarea literară, ci stau isolați, lăsând să mișune toți Isacii și Protopopeștii literari în bună pace.

„Admir și pe anticii și pe clasicii din veacul lui Ludovic al XIV-lea, și pe unii romantici, și pe unii parnasieni, și pe unii naturaliști, și pe unii realiști, și unele din unii simbolisti“, zice d-l Delavrancea. „Admir și pe Francezi, și pe Italiani, și pe Spanioli, și pe Germani, și pe Ruși, mai vechi sau mai noi. În capul meu nu intră sistemul, ci personalitatea; nu anumite reguii dela cari nu s'ar abate un scriitor, ci puterea de expresiune a unui colț din umanitate văzută prin prisma de simpatie a artistului. Înainte de vreme sistemele se răsturnau mai anevoe. Azi, vin și se duc ca modele. Vieța modernă e pripită. Lumea vrea să trăiască cât mai mult în mai scurtă vreme. Nu așteaptă evenimentele mari, ci umflă incidentele zilnice până la porțiunile unor fenomene (ce zici d-le Herz?), cari n'au nimic fenomenal, decât șgomotul ridicol și vertiginoasa lor dispariție. Spiritul comercial străbate deopotrivă și necesitățile și plăcerile vieții. Literatura nu scapă. Romanul, teatrul, nuvela — până și poezia — se industrializează sub influența fencianului modern. (Vorbesc mai mult de piața occidentală). Artistul, din ce în ce își pierde domeniul său, voind să și-l lărgească. Nu se mai întreabă cinstit ce-i place lui, ci mai mult ce le place altora.

Creațiunea ca și de comandă. Idealul se clatină. În locul lui idolul fermecător al succesului de-o zi, de un an fie și de-o vieță de om. De-o jumătate de veac asistăm la hecatombe de celebrități, străbătute de reinvierea altor figuri ce se fixează pentru totdeauna în amintirea recunoscătoare a omenirii. Goana după originalitate este boala de căpetenie a vremilor de azi. Câteva rețete, reclamă multă și gata! Temperamentele își pierd chemarea lor firească și se diformează în crâncena luptă după izbândă“.

Iată că și Academia condamnă pe toboșarii literari.

D-l Delavrancea face o biografie a predecesorului său Ion cavaler de Pușcariu și trece apoi la comunicarea „Estetica poeziei populare“. De altfel, d-sa a aprofundat literatura poporală ca nimeni altul și încă de mult a ținut o serie de cursuri libere la

Universitatea din București cum și o serie de conferințe în diferite orașe din țară despre poezia populară.

Citațiile au fost alese din cele prea cunoscute, deși sunt unele colecții mai noi cari conțin adevărate perle. Poate că d-l Delavrancea s'a ferit de ele crezându-le „făcute” sau prefăcute de către culegători.

Răspunsul pe care d-l Delavrancea îl dă d-lui Duiiliu Zamfirescu, care, se știe, că la intrarea sa în Academie a căutat să lovească în scriitorii „țărăniști”, calificând ca „dulcegării sentimentale” poeziile populare și criticând opera lui Coșbuc și Goga, — este deosebit de interesant.

Reproducem în întregime partea aceasta:

„Într'un discurs de recepțiune, pronunțat aci, să ia cam la vale bardul nostru național, Vasile Alecsandri, ca „rău culegător de poezii populare”, și nu i se iartă declarațiunea scrisă în fruntea baladelor la 1852: românul e născut poet!” Alecsandri eră tânăr încă — abia să fi umblat pe-al 25-lea an — când prietenul său Alecu Russo îi descoperi comoara de poezii moștenită de care habar nu aveau inflăcărații din epoca lui. Alecsandri, emoționat, colindă țara, pleacă urechea, ascultă, notează, și în câțiva ani dă la lumină opera cea mai uimitoare pe care o avem noi. Un popor izbit de pretutindeni, și din afară și din lăuntru, — un popor fără pace și fără odihnă, pus la răscrucea năvălirilor, între trei împărății cotropitoare — un popor ce timp de veacuri n'a știut de buna orânduială și nu crez ca în fiecare a să-și fi cules vara ceea ce sămănase toamna, — să-și fi spus cuvântul lui estetic în estetica omenirii? Dovada, despre ceea ce nu bănuiam noi, o făcu fericitul Alecsandri. „Poeziile populare” este întreaga noastră cunoștință despre conștiința poporului român, lucrând la întunec spre a se afirmă cândva, la lumină, că a fost, că este și că va fi o cuviincioasă ființă printre familiile de bun neam ale Europei. Acest volum ne-a garantat contra școalelor de iluzioniști care se frământau să așeze în locul stăpânirii grecești de până atunci — odinioară slavone — tirania dialecticală latino-italiană. A fost o revoluțiune mântuitoare. A rupt zăgazele claselor. Ne-a învățat să gândim. Ne-a desorbit! Și azi se cade să-i aducem prinosul de admirațiune al generațiilor contemporane pentru că el a înțeles pe deplin sfânta slujbă de copist al inspirațiunilor unui neam urgisit și supus, pe atunci, peiștii din cele patru puncte cardinale.

Alecsandri un „rău culegător de poezii populare”? Și de ce? Pentru acele „dulcegării sentimentale”? Dacă se face aluzie la prea multele diminutive, se uită că 'n limba noastră numărul diminutivelor merge crescând dela Mehedinți spre Dorohoi și descrește dela Dorohoi spre Mehedinți. Alecsandri a putut, pe ici pe colo, să dreagă un vers, să lege un șir, să găsească o rimă, știrbite în gura cântărețului, — și mijlocul cel mai ușor a fost neapărat diminutivele. Fără să vrea, ca moldovean, — ori pe cine ar fi ascultat, — lipsurile le-a împlinit cu din felul lui de a fi fost. Dar concepțiunea, dar acțiunea, dar narațiunea, dar elanul, dar structura, sunt sadea ale poporului român. Din acest punct de privire, cari n'au fost acuzați? Și Herder, și von Armin și Brentano, și frații

Grimm, și Erben, și Celakowski, și Zalevski, și Vuk Karadgici, și Fauriel, și Villemarqué, și Niekrasov, și Hanca, și Puymaiene, au fost invinovățiți de indulcirea presupusei brutalități a versului popular, tocmai de scriitorii manierați cari — fie prin naștere, fie prin pretenție — nu aveau nici în clin nici în mănecă cu sufletul popoarelor.

Opera noastră universală va fi aceea care ne va reprezenta în concertul lumii cu aspectul, cu sentimentalitatea, cu ideatiunea și cu năzuințele noastre, deosebite de ale celorlalți. Știința n'are patrie. Globul pământesc, patria adevărului. Arta — dar adevărata artă — este țărmuită în granițele etnice ale unui popor, și este unica graniță a sufletului unui popor.

Vasile Alecsandri a scris în 1852: „Românul se naște poet”. Dar, afirmat-a el că „fite-ce român se naște poet?” Taine de mai multeori a repetat că popoarele neo-latine reprezintă „elocința în artă”. Afirmat-a el că orice răcânel versificator din Franța, și orice zugrav din Italia, ar fi în drept să strige: „eu sunt elocința?” S'a formulat caracteristica unui neam așa cum s'a formulat caracteristica unei familii de neamuri. Și din artele cu care ne-am indeletnicit noi, poezia populară strălucește mai scânteietor decât celelalte. Acest adevăr l-a constatat Vasile Alecsandri între 1845 și 1852. Și nu văz nimerit să vii, la 1909, tot cu un Vasile, și tot cu un Alecsandri, dar cu un Alecsandru Vasile, și să te bizui pe o „Mioriță” culeasă de acesta din gura a cine știe cărui căscăund, pentru a dovedi contrarul de ceea ce Vasile Alecsandri n'a crezut niciodată.

S'a ridicat întrebarea: „cine să fie autorul „Mioriței”? — „Este el baciul Udrea? Sau Tudor Lăutarul? Sau Petrea Crețul Șolcan? Nu știm!” — Ba știm că nu e nici unul, Udrea n'a spus lui Alecsandri că el ar fi autorul.

Tudor Lăutarul n'a spus d-lui Catană că el e autorul. Petrea Crețul Șolcan n'a spus așa ceva lui G. Dem. Teodorescu. N'au spus căci nu îndrăzneau să spue un așa de grosolan neadevăr numai pentru a înlesni susținerea unei teze ciudate. Și după ce se afirmă că autorul Mioriței „este evident un om care a trăit cu oile”, patru rânduri mai jos te izbești de-o altă afirmațiune; „Miorița ar putea fi opera unui lăutar. Și e, probabil, așa”. Te crucești! — Ori autorul Mioriței a trăit cu oile și n'a cântat din diblă, ori a cântat din diblă, și n'a trăit cu oile. Multe am auzit, dar lăutar și păstor nu mi-a ajuns pe la urechi.

Sunt ani de când am căutat de n'aș află vreo lumină, în trecutul nostru, asupra acestei probleme. Și n'am găsit nimic. Nici pomeneală pe cum că țigani — oameni foarte simpatici de altfel — ar fi născocitorii rapsodiilor noastre. Lui Matheiu Corvin — de pe vremea lui Ștefan cel Mare — spun unii istorici maghiari — îi plăcea să auză „cântece din bătrâni”. În ce limbă? Nu se știe. Probabil românească. Miron Costin, după Urechii, descriind viața lui Aron Vodă, în treacăt povestește că la masă se lăudau cântând domnii cei buni și se vestejiau cei răi. La 1632 Leon Vodă primește în București o misiune a lui Gustav Adolf întâmpinând-o cu alaiu mare, „juxta Voyvodam cethtroedi et musicorum chorus erat, qui valachica

lingua patrium carmen pleno gutture cantabat". La 1659 intrară în Oradea-Mare oștile lui Constantin Vodă și ale lui Rákóczi și „musicul” călăreților lui Constantin zicea „glasul fetei” care își pierduse caprele și și le căută plângând, iar oștile lui Rákóczi „glasul lui Chemeney János: Dumnezeu lui Israel carele ești în ceruri aruncă-ți privirea ta înspre noi”. Iacă tot ce-am găsit asupra acestui subiect. Nici o mărturisire scrisă, nici o mărturisire tradițională, nici chiar vreo mărturisire individuală, nu îndreptăță pe orator să ne despoaie, c'o inimă ușoară, de podoabele oraflet și ale trecutului.

Domnilor, Văcăreștii s'au folosit de poezia populară. Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Goga, dela ea și-au luat sborul. Și ea, care a fost cea dintâiu artă a noastră, ne va apăra și astăzi de boleșnița decadenței. Din secolul al XVI-lea Montaigne cu profundul lui bun simț zicea: „La poésie populaire et purement naturelle, a des naïvetés et grace par où elle se compare à la principale beauté de la poésie parfaite selon l'art”. Goethe, la vârsta de 20 de ani se întâlnește cu Herder în Strassburg. Herder îi descoperă o parte din „glasul popoarelor”. Și cel mai mare și mai nobil dintre poeții Germaniei puse la contribuție inspirația umiliților anonimi. Ba găsim în poeziile lui un cântec popular din Westfalia din care nu a schimbat decât un singur vers. Uhland, Hoffman, Simrok, își altoiră lirismul lor pe trunchiul sănătos al lirismului popular. În Franța, Le Goffic, Anatole le Braz, André Theuriot, Jean Aicard, croiră drumuri noi, întorcându-se la simțirea masselor din Bretania, din Lorena și din Provența. Dar, bătrânul și falnicul poet Mistral, acest patriarh al Provenței, nu-și scrie celebra poemă „Mirëio” sub inspirațiunea directă a poeziei populare? Frumosul cântec al frumoasei Magali nu este decât o variantă a poeziei „Cucul și Turturica” așa de răspândită la popoarele indo-europene.

Odată cu adunarea poeziilor populare a fulgerat în mintea incremenită a oamenilor imaginea îndurerată a omenirii. Cărmuitorii au privit de-a-proape suferințele neamurilor. O civilizație mai blândă cuprinse pe cei chemați să ducă destinele lumii. O nouă concepție în conștiința lor: „naționalitățile”. Și de-atunci se strânge neconținut, dela periferie la centru, fiecare părticică, atrasă de gravitatea etnică.

Azi popoarele nu mai creează. Închipuirea genuină s'a tocit. Visele copilăriei s'au dus. Sfânta Vineri, Făt-frumos, Muma-pădurii, Miul, Corbea, Cătănuță, au trăit. Perspectivele s'au schimbat. Nu mai stăm cu privirea ațintită în noi ci mai mult afară din noi. Codrii s'au tăiat. Bărăganele, păragină până ieri, azi sunt bogățiile țării. Drumurile de fier străbat ținuturile, și fluieratul lor strident amuțește trilul nesocotit al ciocârlii. La orizont se zărește un punct negru care înghite depărtările. E ca un șoim cu aripile întinse, e ca un vultur prădalnic, e ca o libelulă uriașe. E aeroplanul. „Tempora mutantur et nos in illis mutantur”. Românii nu se mai nasc poeți, ci nasc poeți. Destul au cântat ei pentru alții, să cânte și alții pentru ei. Poeții de mâne vor găsi tărâmul pregătit.

Din instinctele creatoare de altădată, facultatea conștiință de-a înțelege și de-a admira, frumosul, binele și adevărul”.

Această ședință solemnă a fost presădată de A. S. R. Principele Ferdinand. A. S. R. Principele Carol de asemenea a luat parte la sărbătorirea marelui scriitor. Răspunsul a fost citit — fusese alcătuit într'o formă destul de oficială — de cătră d-l I. Negruzzi, fostul președinte al Academiei.

Vineri în 24 Maiu s'a ținut un al doilea discurs de recepție, acela al d-lui Dr. I. Simionescu. D-sa a vorbit despre Evoluția științelor în țările române. A făcut un istoric al societăților științifice, fixând rolul învățaților de căpetenie în această evoluție. Interesantă a fost partea dela sfârșitul discursului în care se accentua rolul pe care trebuie să-l aibă științele pentru ridicarea marelui mulțimi din întunerecul de moarte care o acopere, cu toată parada pe care o facem de cultura noastră ca „nebalcanici”.

Când d-l Simionescu arată că avem un număr enorm de analfabeți și că nu e dreptate pentru cei mici, eu mă gândeam că de s'ar găsi puțină dragoste adevărată pentru popor s'ar înființa, măcar acum, o „Societate a științelor sociale”, ca să nu-i zicem Academie, care să se ocupe cu soluția problemelor privitoare la ridicarea țărânimii. Și acolo n'ar trebui să intre politica. Ce ziceți, d-le Simionescu?

Ținând clasa cea mai numeroasă și mai muncitoare în halul în care se află, suntem între națiile Europei, o rușine. Și acest lucru trebuie spus mereu până ce vor auzi și ceice n'au interesul să audă.

Academia a ales membru activ în secția istorică pe eminentul profesor universitar V. Pârvan. E cel mai tânăr academician, căci abia are 33 de ani. În Nr. viitor se vor da lămuriri despre opera tânărului academician.

Tot în secția istorică a fost ales ca membru corespondent d-l G. Bogdan-Duică, colaborator al acestei reviste, pentru meritele sale de istoric și critic literar, precum și pentru lucrări pedagogice.

D. N. C.

Actualități.

Două discursuri...

Corpurile legiuitoare din Budapesta desfășoară o activitate febrilă. Aproape fără discuție, zi de zi se votează legi nouă și zi de zi miniștrii prezintă sau anunță alte proiecte. În lanțul acestor legi au fost câteva cari ne ating și pe noi Românii aproape de tot: legea despre noul adaos (cvinvenale) la congrua preoțească și legea despre înființarea episcopiei gr-cat. maghiare de Hajdudorog.

Amândouă aceste chestiuni sunt prea bine cunoscute cetitorilor din articolele presei noastre cotidiene. Este, deci, de prisos să mai stăruim asupra nemul-

tumirii îndreptățite ce-o lasă în urma sa felul de-a rezolvii aceste două chestiuni. Vom releva, însă, două momente interesante: două discursuri ce s'au rostit, cu acest prilej, de către doi membri români ai corpurilor legiuitoare, — de deputatul guvernamental Dr. Iosif Șiegescu, în camera deputaților și de episcopul Dr. Vasile Hossu, în camera magnaților. Două discursuri interesante fiecare sub alt raport.

Pe noul profesor de limba română dela universitatea din Budapesta, — este vorba de d-l Șiegescu — ne-am obișnuit de mult să nu-l mai socotim al nostru, al Românilor. Și pierderea abia că o simțim, cum nici Ungurii nu pot să considere trecerea aceasta în tabăra lor drept o cucerire. O frunză ce cade toamna, nu de vijelie, ci fiindcă i-a venit rândul să cadă. În sufletul lui Șiegescu, trecerii acesteia nu i-a premers nici o luptă de convingeri sau sentimente... Cel mult dacă putem întrezări conturile unui bilanț negustoresc. Ce putea să ajungă Șiegescu rămânând credincios poporului din sânul căruia a ieșit? Dată fiind lipsa lui de calități intelectuale superioare, — cu oarecare protecție ar fi putut ajunge un modest profesor la careva dintre institutele noastre de învățământ. Câtă vreme trecând în tabăra potrivnică, putea să nutrească nădejdea de-a ajunge profesor de limba română la universitatea din Budapesta, pentru care cea mai superioară calificare este chiar lipsa de calități intelectuale superioare. Catedra aceasta — asemenea celei dela Cluj — nu este doară chemată să cinstească cultura românească (cum s'ar întâmpla în cazul când ar fi numit un profesor cu pregătire superioară), ci s'o umilească...

Și mai curând chiar decât a sperat, poate, d-l Șiegescu s'a convins că bilanțul său negustoresc a fost un bilanț real: a ajuns deputat și ca deputat profesor universitar. O frunză care a căzut toamna a fost luată de vânt și purtată în sbor prin văzduh peste case... Sborul acesta însă nu este rezultatul unei puteri inerente frunzei, ci un sbor datorit unei întâmplări. Și frunza va cădea iarăș...

Ar fi fost, deci, o greșală dacă dela d-l Șiegescu am fi așteptat să fie un apărător al intereselor noastre naționale și culturale, cari niciodată n'au influențat hotărârile lui. Tot ce am fi putut aștepta dela el ar fi fost un drum de respect pentru sângele românesc ce curge și în vinele lui. Tot ce-am fi putut aștepta dela el ar fi fost să stea măcar la o parte și să lase altora, potrivnicilor, rolul de-a aprobă guvernele ungurești când iau măsuri dușmănoase noauă. Și nici lucrul acesta nu l-a făcut.

Luând cuvântul în discuția asupra adaosului de congruă a votat guvernului încredere pentru sollicitudinea cu care apără și interesele preoțimii române. „Eu cunosc preoțimea română și declar și constat — a zis d-l Șiegescu între altele — că nu este preoțime nepatriotică...“ Nimic mai adevărat. Dar în loc să adăog „pentru că nu putem timbră ca nepatriotic pe cei ce apără interesele naționale și culturale ale poporului ai cărui păstori sunt“, — a admis existența unor preoți nepatriotici, adăogând:

„Eventual pot să fie singuratici preoți nepatriotici, față de cari și eu îl provoc pe d-l ministru să procedeze în chipul cel mai sever... pentru că preoți nepatriotici nu pot fi tolerați în această patrie“.

Și „constatarea“ aceasta o face d-l Șiegescu aproape în aceeaș vreme în care episcopul Gherlei, Dr. Vasile Hossu, în camera magnaților, ia apărarea preoțimii române (discuția proiectului de lege despre înființarea episcopiei de Hajdudorog), cerând punerea în libertate a părintelui Mureșianu și a tovarășilor săi, arestați pentru că au apărut interesele bisericii românești unite, protestând în acelaș timp împotriva înviniurii agitatiei „pentru că agitație se poate face numai acolo unde este nemulțumire“.

Mărturisim că atitudinea aceasta bărbătească a părintelui episcop dela Gherla ne-a surprins, pentru că în trecut atitudinea P. S. Sale n'a fost întotdeauna atât de categorică și lămurită. Ne-a surprins, însă, și o revelație ce-o face în discursul său în ce privește antecedențele înființării episcopiei de Hajdudorog. La conferența episcopilor catolici (Februarie 1912), unde s'a hotărât înființarea episcopiei maghiare a luat parte și un episcop român. P. S. Sa Dr. Hossu ne spune că tabloul comunelor cari aveau să fie anexate noiei episcopii s'a prezentat „numai la orele 9 dimineața“, încât n'a fost vreme să fie studiat și astfel și episcopul român și-a dat învoirea la înființare, neștiind că este vorba și de comune românești, iar la alte conferențe episcopii români n'au mai fost invitați.

Acest „numai la orele 9 dimineața“ ar fi să fie o scuză, dar în realitate este o acuză dintre cele mai grave: acuza datoriei neimplinite. Tabloul putea fi cerut înainte sau putea fi studiat chiar și după „9 ore dimineața“, căci cetirea unei înșirări de nume nu poate reclama un „studiu“ de zile sau chiar de săptămâni. Episcopii români (mai bine zis episcopul român, care a asistat la conferența din 1912) ar fi avut datoria să se intereseze de comunele anexate noiei episcopii și a și putut să afle numele lor, deși numai după „orele 9 dimineața.“

Pentru loviturile ce ne ajung să nu-i învinuim întotdeauna numai pe potrivnici...

Ion Grecu.

Vieața culturală germană.

Cancelarul Bethmann-Hollweg împotriva socialiștilor democrați. — Archiv științific mondial. — Congres de scrieri pentru tinerimea germană.

În cronică din rândul trecut am fixat o parte din memorabila cuvântare rostită de împăratul Wilhelm cu ocaziunea centenarului eliberării germane, — cuvântare în care, precum își vor aduce aminte cetitorii, împăratul accentuase cu deosebită tărie, că acea puternică mișcare de eliberare este a se datori credinței poporului german în Dumnezeu, religiozității profunde a Germanilor. — Ei bine, vorbirea aceasta, dar mai

ales toastul rostit de împărat la un prânz dat în onoarea ofițerimei, în care provocă pe ofițeri la luptă „contra întunecatelor puteri ale necredinței și ale nepatriotismului“, a provocat susceptibilitatea socialiștilor democrați, cari sunt, precum se știe, atești și cosmopoliți incarnați. Deputatul socialist-democrat Dr. Gradnauer a interpelat în această chestie pe cancelarul imperiului german, Bethmann-Hollweg, — dar s'a ales cu o strașnică lecție, pe care, desigur, nu o va uita curând. „Vreți doară să contestați — a răspuns cancelarul la interpelația nimitului deputat socialist — că există și operează la noi astfel de puteri? (adecă „puteri întunecate“). Nu întâmpinăm zi de zi batjocuri la adresa credinței în Dumnezeu în presa social-democrată? (Aprobări la toate partidele; protestări și strigăte: „dovezi!“ la socialiști.) Eu nu am carnet cu notițe la îndemână. Dar v'aș putea aduce cu grămada! Nu de mult am cetit în gazeta „Leipziger Volkszeitung“ un articol, în care se atăcau instituțiunile credinței creștine într'un astfel de mod, încât m'am văzut necesitat a rugă pe secretarul de stat al resortului justiției, să cerceteze mai de aproape cazul și să pornească procedura penală, dacă se vor afla condițiunile necesare pentru o asemenea procedură. Dar și fără de carnet cu notițe va trebui să admiteți, dacă veți fi onorabili, că pe lângă toată toleranța, pe care o predicați d-voastră, atacați neincetat credința religioasă a altora. (Aplause unanime). Intreg parlamentul, cred, că e de partea mea. — Și tot așa combateți și batjocoriți d-voastră patriotismul, așa precum e înțeles de marea majoritate a poporului german. Aduceți-vă aminte, că împăratul a rostit toastul amintit cam la opt zile după renumitele desbateri din adunarea delegațiilor comunei Berlin; aduceți-vă aminte de enunțiațiunile oratorilor socialiști-democrați, precum și de acelea ale liber-cugetătorilor și nu vă veți mira mai mult de faptul, că împăratul s'a referit la forțele morale, la credința și încrederea în Dumnezeu, cari au fost temeliiile renașterii poporului nostru înaintea cu o sută de ani. Împăratul a vorbit din inima poporului prusian și german, și de aceea nu luăm în seamă atacurile d-voastră!“

*

În 13 Iunie 1911 au întemeiat profesorii Ostwald din Lipsca și Exner din Viena institutul pentru organizarea activității intelectuale universale. Scopul mai apropiat al acestui institut ar fi înregistrarea întregului material științific existent prin redactarea unui „archiv mondial“ („Weltarchiv“), care este contemplant ca un fel de birou central al tuturor bibliotecilor și colecțiunilor științifice din lume. (Notăm, că pentru muzică există deja un astfel de archiv.) Alte probleme ar fi: culegerea și aranjarea sistematică a tuturor scrierilor din lume, precum și impunerea unui format universal pentru cărți, broșuri, tipărituri, epistole etc. pentru a putea fi usitate mai cu ușurință. Capitalul necesar pentru această întreprindere științifică l-a depus însuș Ostwald din premiul Nobel, ce l-a primit pentru lucrările sale de chimie, în sumă de

100.000 mărci. Afară de acest capital fundamental au mai încurs o mulțime de contribuții pecuniare benevole, atât din Germania, cât și din străinătate. — Zilele trecute și-a ținut această asociație științifică adunarea generală în München. Din raportul publicat cu această ocaziune se poate vedeă dorința aproape unanimă a multor reviste și societăți științifice de-a se uniformiza, pe cât numai posibil, toate tipăriturile. — În adunarea generală, la care a asistat și prințul regent al Bavariei Ludwig, a vorbit Ostwald despre asociația întemeiată de dânsul și despre internaționalism. Vorbirea e caracteristică pentru concepțiile acestui savant, de aceea o resumăm pe scurt în cele următoare: Istoria universală este o continuă mișcare, undulătoare, în felul concepțiilor introduse de Ostwald și în chimie prin „energetica“ sa. Evoluția culturală, zice dânsul, ne arată faze trecătoare dela stări primitive de-un individualism exagerat până la asocierile, uniunile, reuniunile, societățile atât de multiple ale timpului modern. Tocmai aceasta ar fi și scopul asociației fondate de dânsul: să lucreze pentru evoluția ulterioară, pentru perfecționarea activității intelectuale. Asociația ar putea aveă și o binefăcătoare influență politică, promovând anume pacea internațională (!). Dejà se observă — afirmă Ostwald — tendința spre o asociere universală a tuturor statelor (!) Formarea imperiului german din atâtea țeri și țerișoare mărunte ar fi primul preludiu al acestei muzici a viitorului. Căile ferate și uniunea postală internațională vor fi factorii principali, cari vor ajuta săvârșirea acestei opere.

Abstrăgând dela concepția destul de simplistă de altfel a celebrului chimist despre istoria universală, despre cultură, politică, pacifism etc., cari la tot cazul se pot discuta foarte deosebit, remarcăm numai, că însuș organul asociației înființate de dânsul, care ar fi să fie redactarea unui archiv științific mondial nu pare a fi potrivit cu scopul, pe care-l urmărește și care este promovarea activității intelectuale universale, deoarece astăzi toată lumea suferă tocmai din cauza scrisului celui mult. Mai mult: se poate zice fără nici o exagerare, că pedeca cea mai mare a înaintării în știință este tocmai numărul colosal de cărți ce apar an de an. Un savant conștientos însă nu poate trece la ordinea zilei peste cărțile apărute în specialitatea sa, ci trebuie să-și piardă cea mai însemnată parte a timpului cu cetirea acestor cărți, cari însă nu aduc nimic nou. De aceea trebuie să dăm dreptate lordului Rosebury, care a protestat împotriva revărsării „potopului de hârtie“ asupra lumei cetitoare engleze. În fața unei producții anuale de 1,500.000 de cărți, dintre cari cel puțin 90% ar putea lipsi cu totul, adevărata problemă a științei ar trebui să fie revizuirea, purificarea vechiului și bunului material științific și îndrumarea ei la izvoarele absolut indispensabile, fără de a-și mai atașa marele balast al părerilor particulare a diferiților savanți. Publicarea unui archiv științific mondial, în felul contemplant de Ostwald, ar înmulți și întări și mai mult plaga atât de adânc simțită și până acuma a așa numitelor „opere de specialitate“,

cari nu sunt altceva decât un morman de date, de nume, și de fapte fără nici o orientare superioară, fără nici un punct de vedere mai înalt.

*

În Maiu a. c. ar fi fost să se țină la Viena primul congres de scrieri pentru tinerimea germană. Convocatorii acestui congres au fost, în mare parte, învățători și institutori socialiști-democrați, aderenți ai așa numitei „direcțiuni pedagogice de Hamburg”, al cărei șef intelectual este institutorul din Hamburg Heinrich Wolgast, autorul unei cărți despre mizeria literaturii pentru tinerimea școlară și redactorul revistei „pedagogice” „Jugendschriftenwarte”, al cărei program se poate rezuma în propoziția: „O carte pentru tinerime trebuie să fie pur și simplu o operă de artă, liberă de orice tendințe, fie patriotice, fie religioase, fie morale!” — De sine înțeles, că acest curent primejdios n'a putut rămâne necombătut de Germani. Astfel o distinsă adunare de protestare, compusă din funcționari și ofițeri înalți, scriitori, jurnaliști, artiști și pedagogi serioși, între cari și ministrul de instrucție prusian, Dr. von Studt, a lansat un apel către poporul german, în care declară că e trist, că tocmai anul jubilar 1913 trebuie să le aducă Germanilor desiluzia, că o parte din corpul didactic al Germaniei stă cu totul în slujba social-democrației antipatriotice, antireligioase și antimilitare. În fața acestei stări de lucruri Germanii, cari își dau seama de importanța spiritului, care va avea să conducă și să animeze viitoarele generații, nu pot stă indiferenți, ci trebuie să arete tuturor imensa primejdie ce amenință națiunea germană prin slăbirea credințelor fundamentale ale sufletului ei secular. Propoganda antipatriotică și antireligioasă, pe care o face o parte din corpul didactic german în cercurile tinerimei, nu este, nu poate fi o afacere privată a acestui corp didactic, — ea este chestiunea cea mai vitală pentru întreaga națiunea germană. — Apelul acesta prusian a aflat răsunet pretutindenea. Mai ales însă în Viena, unde s'a proiectat ținerea celui dintâiu congres al învățătorilor și institutorilor socialiști-democrați. Peste douăzeci de societăți, uniuni și reuniuni creștin-sociale au protestat împotriva ținerii unui astfel de congres. Efectul imediat a fost amânarea congresului pe toamnă. Se prea poate, însă, ca acest congres să fie amânat pentru totdeauna.

Ioan Georgescu.

Însemnări.

Mântuirea școlilor noastre. Un domn învățător, într'un articol din „Românul” (Nr. 118 din 31 Maiu v. a. c.), spune, că mântuirea școlilor nu se poate face prin înălțarea de edificii corespunzătoare și prin regularea salariilor învățătoresți, ci trebuie mântuit spiritul școlii. Școala românească trebuie să înceteze a mai fi școală de maghiarizare. Învățătorii cei

mai mulți stau, însă, între ciocan și nicovală, între autoritățile statului și cele bisericesti.

„Din partea autorităților noastre bisericesti școlare suntem învinovați că neglijăm învățământul matern în favorul limbii maghiare. Organele statului sunt nemulțumite cu progresul ce-l facem în limba maghiară. Ce e de făcut? Cui să-i dăm ascultare? De-ți împlinești conștientios datoria, dai cu capul de stâncă. De faci contrarul, te trezești cu disciplinarul și ocară din altă parte. Deci ce-i de făcut? Ori, împlinindu-ne datoria conștientios, putem conta cu toată siguranța la sprijinul autorităților noastre școlare, când învățătorul și familia lui va ajunge în vremuri de grea ispită? Experiența de până acum e cât se poate de tristă. Și apoi această tristă experiență, dar numai aceasta a făcut și va face pe mulți învățători servili și umili în fața puterii de stat. Înlăturarea acestui rău ar fi adevărata mântuire a școlilor noastre. În acest scop să se miște toate pietrele, să se pună în joc cinste, autoritate, poziție și — dacă se cere — și mai mult. A face altcum, însemnează a pune la dispoziția contrarului gârbaciul, cu care să ne bată.”

⌘

Teatrul Z. Bârsan. În sărbătorile Rusaliilor soții Bârsan au distrat două seri publicul Sibian, jucând „Necredincioasa”, comedie în 3 acte de R. Bracco, trad. de O. Bârsan, „Cererea în căsătorie”, comedie într'un act de Cehov și alte două piese mai mici. Atât soții Bârsan, cât și d-l Toneanu, care a venit pentru prima oară în Ardeal, au jucat conștientios și cu vervă rolurile, mai ales în minunata comedie a lui Cehov, atât de potrivită pentru publicul nostru.

Artiștii au plecat în mai multe orașele din Ardeal, ca să dea reprezentații. Suntem siguri, că pretutindeni vor fi primiți cu dragoste, ca niște simpatici și vechi slujitori ai Thaliei românești. Dacă în ultimul deceniu a fost și la noi o mișcare teatrală este a se mulțumi în primul rând d-lui Z. Bârsan, care împreună cu alți tovarăși, au îndurat multe mizerii și au învins multe greutăți, cutriărând orașelele noastre pentru a trezi dragostea de teatru. Ce păcat, că „Societatea pentru fond de teatru” n'a putut să-l sprijinească și să-l oprească la noi.

⌘

Fondul lui Iancu. În legătură cu articolul „Un mormânt uitat” ținem să reimprespătam cetitorilor următoarele amănunte:

În Aprilie 1894 „Foaia Poporului” din Sibiiu a publicat un apel pentru ridicarea unui monument pe mormântul lui Avram Iancu, care își doarme somnul de veci în Țebea. În Martie 1895 ministrul de interne a oprit subscripția publică și a ordonat secestrarea banilor adunați. În jurul secestrării a decurs un proces îndelungat, care s'a terminat prin cedarea banilor adunați (4701 fl. 40 cr. = 9402 coroane 80 bani) „Asociațiunii” din Sibiiu (1899).

⌘

Pictorii unguri la București. Cetim în „Rampa”, că un domn pictor Alexandru Acs are de gând să-și expună tablourile, împreună cu alți pictori maghiari moderni, la expoziția tinerimii artistice din București.

Nu știm, dacă este adevărată această știre, dar judecând după direcția Teatrului Național din București, care s'a grăbit să reprezinte piesele autorilor unguri, ne putem aștepta, ca și pictorii maghiari să se bucure de aceeaș bună primire.

Frații noștri din Regat au așa de puține sentimente de solidaritate cu nedreptățile ce le îndurăm noi din partea Ungurilor, încât nu scapă nici un prilej ca să-și calce în picioare mândria națională, dovedind o îngrijitoare inconștientă.

Teatrul „Reuniunii sodalilor români“ din Sibiu. Reuniunea sodalilor români, și de data asta, ca și în rândul trecut, a știut să stoarcă vii aplauze și să deștepte simțăminte de dragoste, iubire și încredere în sufletele ascultătorilor, prin reprezentația din 9/22 Iunie, în favorul darurilor de Crăciun pentru săracii noștri.

S'a jucat „Ovidiu Șicană“ de I. A. Basarabescu, și „O șezătoare la țară“, piesă populară cu cântări, jocuri și doine din fluier de I. C. Luncan și G. D. Murgu. Acțiunea piesei prime să învârtă în jurul unui avocat a cărui clientelă nu eră de invidiat — și în jurul unui negustor.

Rolul avocatului a fost jucat cu pricepere și dibăcie de d-l D. Axente.

Bine a jucat și d-l A. Ștefan rolul de negustor.

În a doua piesă, d-soare și tineri meseriași, îmbrăcați în frumosul port național au știut să redea tabloul adevărat al șezătoarei dela țară, unde flăcăi și fete sub farmecul unei doine sau a unei povești cu feți frumoși torc visuri de aur.

Dragostea și iubirea cu care primește Badea Ioan (d-l D. Axente) șezătoarea în casa lui ne-a adus aminte de iubirea și ospitalitatea țaranului român.

A fost bine în rolul de zină d-na A. Axente. Nu putem decât felicita și ruga, atât pe neobositul președinte cât și pe membri reuniunii, ca să deie publicului sibian cât mai multe clipe de distracții înălțătoare.

»

(S.)

Monografia școlii din Tilișca. Directorul școlii populare din Tilișca, d-l Ioan Bratu, un om harnic și priceput, a retipărit din revista „Transilvania“ monografia școlii pe care o conduce. D-l Bratu și-a dat toată silința să scrie o monografie cât mai completă a școlii din această comună cu un trecut istoric. În primul capitol dă câteva informații despre situația comunei Tilișca și a locuitorilor ei, cari sunt prețioase și din punct de vedere etnografic. În celelalte capitole se ocupă pe larg despre trecutul școlii, publicând mai multe documente interesante. Lucrarea d-lui Bratu poate servi de model pentru învățătorii cu dor de muncă.

»

Românii din America. Sfârșitul acestui studiu va apărea în numărul viitor.

»

„Noi“. Tinerimea noastră universitară s'a hotărât să muncească. Pot să fie siguri că toată lumea îi primește cu brațele deschise. Le recomandăm mai

ales realizarea programului de propagandă culturală în cadrele „Asociațiunii“. Să stăruie pentru înființarea despărțămintelor nouă, să înființeze agenturi și biblioteci, să țină prelegeri populare și să răspândească „Biblioteca populară a Asociațiunii“. Să dea mână de ajutor ca organizația „Asociațiunii“ să pulseze de viață binefăcătoare. Toate acestea le aflăm din organul studențimii române, „Noi“, ce apare în Cluj, sub direcțiunea darnică a d-lui Dr. Eugen Bianu. Primul număr e foarte bogat în planuri, după cari desigur vor răsări și faptele. Cererile de soiul celor privitoare la internatul Petran puteau să lipsească. Se puteau trimite deadreptul la comitetul Asociațiunii, de unde ar fi aflat, că toată averea de care dispune Asociațiunea spre acest scop e cam de douăsprezece mii de coroane și trebuie 400.000 cor. Studențimea poate avea toată încrederea în conducătorii „Asociațiunii“, că atunci când se va putea, va zidi căminul studentesc din Cluj.

Cu problemele pe cari poate și trebuie să le îmbrățișeze tinerimea noastră ne vom mai ocupa. Atunci vom spune și cum ne închipuim noi un organ de publicitate al tinerimii.

»

Spicuri... Într'o gazetă românească dela noi se practică, cu multă predilecție, calificarea oamenilor, a stărilor și întâmplărilor prin epitete cât mai bombastice.

Ce este spre pildă femeia română? Ne-o spune această gazetă într'un prim-articol:

„Femeia română este diamantul regal din conglomeratul atât de variu în care soartea ne-a așezat“.

Ce este o foaie ungurească („B. H.“)? Ne-o spune aceeaș gazetă:

„Este cea mai caraghioasă gazetă prin seriozitatea ridicolă cu care scormonește bestialul șovinismului alături cu (!) cel mai slugarnic dinasticism“.

Ce sunt jandarmii?

„Sunt faimoșii diriguitori ai afacerilor obștești, ciclopi intelectuali, sprijiniți pe puterea fizică (!)“.

Hotărât, o reformă a legii despre libertatea de presă este indicată. Lansăm idea unui articol de lege despre „atentate împotriva minții sănătoase“...

.....

Bibliografie.

François Coppée, *Vinovatul* — roman — trad. de I. Nădejde. „Biblioteca pentru toți“, Nr. 781—784. Preț: 1 leu 20 bani.

Ioan Bratu, *Monografia școlii gr.-or. române din Tilișca*. — Retipărire din „Transilvania“ — Sibiu, 1913. Preț: 1 cor.

Eliodor Constantinescu, *Școala primară superioară în Franța. Școala medie în România*. Edit. Librăriei Sococ et comp. București, 1913. Preț: 2 lei.

Ștefan Velovan, *Studii originale de psihologie pedagogică*. Fasc. II. *Despre mentorat*. „Bibliografie“ „Ramuri“. Craiova, 1913.